

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

магістра

на тему: **«ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ДОШКІЛЬНОЇ
ОСВІТИ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи 8.0122-з
спеціальності 012 »Дошкільна освіта»
освітньої програми «Дошкільна освіта»
Е. Н. Алієва

Керівник: доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти, к. філософ. н., доцент _____
С. М. Гребінь

Рецензент: доцент кафедри дошкільної та
початкової освіти, к.пед.н., доцент _____
А. Ф. Курінна

Запоріжжя
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет соціальної педагогіки та психології
Кафедра дошкільної та початкової освіти
Рівень вищої освіти магістерський
Спеціальність 012 «Дошкільна освіта»
Освітньо-професійна програма «Дошкільна освіта»

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри _____
«____» _____ 2023 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТЦІ**

Алієвій Есмiрі Намазiвнi

- 1. Тема роботи:** «Формування готовності здобувачів дошкільної освіти до навчання у школі»
керівник роботи Гребiнь Свiтлана Миколаiвна, доцент кафедри дошкiльної та початкової освіти, кандидат фiлософських наук, доцент затверджена наказом ЗНУ вiд «01» травня 2023 р. № 641-с.
- 2. Строк подання студентом роботи:** 23 листопада 2023 р.
- 3. Вихiднi данi до роботи:** матерiали педагогiчної практики, курсових робiт
- 4. Змiст розрахунково-пояснювальної записки (перелiк питань, що належить розробити):** визначено сутнiсть поняття «готовностi дитини до навчання в школi»; з'ясовано особистiснi характеристики дiтей старшого дошкiльного вiку; обгрунтовано фактори, якi впливають на готовнiсть дитини до навчання в школi; обгрунтовано, що пiдготовка дiтей до школи буде ефективною за умови, якщо освiтня програма з пiдготовки дiтей до навчання буде орієнтована на особистiсну, психологiчну, iнтелектуальну дiяльнiсть; розроблено та експериментально перевiрено програму роботи вихователя з пiдготовки дитини до навчання в школi.
- 5. Перелiк графiчного матерiалу:** 10 таблиць з результатами дослiдження, 2 додатки.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Дата, підпис	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Вступ	Гребінь С. М.	03.02.23 р.	03.02.23 р.
Розділ 1	Гребінь С. М.	15.04.23 р.	15.04.23 р.
Розділ 2	Гребінь С. М.	14.09.23 р.	14.09.23 р.
Висновки	Гребінь С. М.	18.11.23 р.	18.11.23 р.

7. Дата видачі завдання: 03.02.23 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Збір та систематизація матеріалу	січень-лютий	виконано
2	Написання вступу	квітень	виконано
3	Написання першого розділу	травень-червень	виконано
4	Написання другого розділу	серпень-вересень	виконано
5	Написання висновків	жовтень	виконано
6	Оформлення роботи, рецензування	листопад	виконано
7	Захист	грудень	

Студент _____ Алієва Е. Н.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Гребінь С. М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____ Турбар Т. В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 95 с., 10 таблиць, 60 джерел, 2 додатки.

Мета дослідження – розробити програму роботи вихователя з підготовки здобувачів дошкільної освіти старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Об'єктом дослідження є процес підготовки дитини до навчання в школі.

Предметом дослідження є психолого-педагогічна готовність дітей до школи.

Методи дослідження: вивчення та аналіз науково-методичної літератури з досліджуваної теми; педагогічне спостереження; бесіди; педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний і контрольний етапи) для визначення рівня готовності здобувачів дошкільної освіти до навчання у школі; якісний та кількісний аналіз даних констатувального і контрольного етапів дослідно-експериментальної роботи.

Теоретичне значення дослідження полягає в конкретизації сутності поняття «готовності дитини до навчання в школі», особистісних характеристиках дітей старшого дошкільного віку; науковому обґрунтуванні факторів, які впливають на готовність дитини до навчання в школі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні, апробації та впровадженні в освітній процес закладу дошкільної освіти програму роботи вихователя з підготовки дитини до навчання в школі, що дають змогу комплексно реалізувати зміст, форми та методи формування готовності здобувачів дошкільної освіти до навчання у школі.

Галузь використання: заклади освіти.

ГОТОВНІСТЬ, ЗДОБУВАЧІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ, ГОТОВНІСТЬ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ, ДІТИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

SUMMARY

Alieva E. N. Formation of readiness of pre-school education students to study at school.

The qualification work consists of an introduction, 2 parts, findings, a list of references (60 items), and 2 addenda on 6 pages.

The study of the qualification work reveals the problem of forming the readiness of pre-school education recipients to study at school

The purpose of the study is to develop a teacher's work program for preparing students of preschool education of senior preschool age to study at school.

The research tasks:

1. To determine the essence of the concept of "a child's readiness to study at school".
2. To study the personal characteristics of older preschool children.
3. To study the factors that affect a child's readiness to study at school.
4. Develop a social pedagogue work program for preparing a child for schooling.

The object of the study is the process of preparing a child for schooling.

The subject of the study is the psychological and pedagogical readiness of children for school.

In part 1 "Theoretical and methodological basis of the child's readiness for school education" defines the essence of the concept of "a child's readiness for schooling"; the personal characteristics of older preschool children were clarified; the factors influencing the child's readiness to study at school are substantiated;

In Part 2 "Content of the educator's activities preschool education institution for child preparation for school education" has developed and experimentally verified the work program of an educator for preparing a child for school education..

Keywords: readiness, preschool educators, readiness for school education, children of older preschool age

ЗМІСТ

Вступ.....	7
Розділ 1. Теоретико-методологічні основи готовності дитини до шкільного навчання.....	11
1.1. Сутність поняття «готовності до шкільного навчання».....	11
1.2. Особистісні характеристики дітей старшого дошкільного віку.....	18
1.3. Фактори й умови, які впливають на готовність дитини до навчання в школі.....	26
Розділ 2. Зміст діяльності вихователя закладу дошкільної освіти з підготовки дитини до навчання в школі.....	36
2.1. Методика вивчення готовності дитини до шкільного навчання.....	36
2.2. Форми та методи роботи соціального педагога по підготовці дітей до школи.....	40
2.3. Робота з батьками з підготовки дитини до школи.....	62
2.4. Результати дослідно-експериментальної роботи.....	69
Висновки.....	85
Список використаних джерел.....	88
Додатки.....	93

ВСТУП

Як відомо, до школи приходять діти з різним рівнем розвитку, з різною підготовкою до навчання. Вчителі відзначають, що першокласників, які виховувалися в сім'ї і не відвідували дитячий садок і не отримували ніякої підготовки перед школою, відрізняють надмірна рухливість, нестійка увага, відсутність елементарних навичок самообслуговування. Це свідчить про те, що інформаційна модель навчання і виховання, яка є провідною в багатьох родинах не сприяє ані розвитку, ані знанням дітей. Тому батьки дошкільників потребують консультацій, інформацій щодо підготовки дітей до школи.

Шкільне навчання потребує від дитини умінь працювати за зразком і самостійно слухати та сприймати навчальний матеріал, а також організаційних навичок. Ось чому підготовка дітей до шкільного навчання має здійснюватися на рівні комплексного впливу на всі відомі аспекти формування особистості (сенсорне і розумове виховання, морально-естетичне, трудове). Саме в дошкільному закладі створюються умови для активної діяльності дітей, співпраці, співпереживання, взаємодії; відбувається індивідуальний розвиток дитячої особистості та її соціалізації.

Дошкільний заклад забезпечує розвивальну, діяльнісну функції навчання, а творчі педагогічні колективи успішно здійснюють особистісно-орієнтований підхід. Цілеспрямована робота з підготовки дітей до навчання в школі, яка здійснюється в старшій та підготовчій до школи групах дошкільного закладу, сприяє значному розвитку дитини; формує вміння співробітничати в групі й колективі, а також розвиває здатність до саморегуляції.

Підготовку до шкільного навчання треба розглядати як завдання великого соціального значення, що може бути вирішене в тісному контакті сім'ї, дошкільного закладу та школи. Це означає, що сімейна підготовка не є зайвою або малоефективною, а навпаки: саме вдома формується каркас особистості

майбутнього школяра, програмуються його майбутні успіхи і, нажаль, невдачі.

Щоб задовольнити вимоги сучасної школи до учня, потрібна всебічна підготовка, тобто певні знання, вміння, бажання вчитись, організованість, самостійність, фізична витривалість.

У дошкільному віці закладається фундамент основних здібностей, уявлень і понять, що забезпечують подальший успішний розумовий розвиток дитини. Здобувачі дошкільної освіти можуть успішно пізнавати не тільки зовнішні, наочні властивості предметів, але й їхні внутрішні зв'язки. Саме в цей період формуються здатності до початкових форм абстракції, узагальнення, умовиводу. Все це потребує суттєвої перебудови розумової діяльності дітей, формування у них прийомів і способів оволодіння знаннями. І цієї діяльності як і всякої іншої, можна і треба навчати дитину.

Питання розумового виховання нерозривно пов'язані з навчанням способів вольової регуляції. Ще до школи дитина повинна засвоїти й закріпити великий обсяг вольових навичок. І серед них надзвичайно важливі – цілеспрямованість, звичка до зосередженої інтелектуальної праці, вміння ефективно її організовувати, наполегливість у досягненні поставленої мети. Ці навички значною мірою є навіть дефіцитнішими, ніж високий інтелект.

Часто вважається, що по досягненню 6-річного віку, питання готовності дитини до школи вирішиться саме по собі, і батьки бувають дуже розчаровані, коли на співбесіді чують, що їхня дитина не підготовлена до школи. Так як шлях розвитку кожної дитини дуже індивідуальний, то до школи діти приходять з різним багажем знань, вмінь, навичок, звичок. Підготовка до шкільного навчання має в собі багатокomпонентне навчання. Передусім, у дитини повинне бути бажання йти до школи, тобто мотивація до навчання. Повинна бути сформована соціальна позиція школяра: він повинен вміти взаємодіяти з однолітками, виконувати вимоги вчителя, контролювати свою поведінку.

Основним нововикненням дошкільного віку вважається уміння грати у

рольові, сюжетні і, що важливіше для школи – в ігри за правилами. Дитина моделює в грі свої відношення з оточуючим світом, програє різноманітні ситуації – в одних лідирує, в інших – виступає в ролі підлеглого, в третіх – здійснює кооперативну діяльність з іншими дітьми і дорослими.

Тому найважливішою передумовою готовності до школи є вичерпаність попереднього періоду розвитку: дитина повинна вміти грати. В протилежному випадку навантаження початкової школи може виявитися непомірним і привести до появи невротичних симптомів у дитини (плаксивості, капризності, страху перед учнями і вчителем і навіть відмови ходити до школи).

Важливо, щоб дитина була здоровою, витривалою, інакше їй буде важко витримати навантаження на протязі уроку і всього учбового дня. І найголовніше – у неї повинен бути хороший розумовий розвиток, який є основою для успішного оволодіння шкільними знаннями, вміннями і навичками, а також для підтримки оптимального темпу інтелектуальної діяльності, щоб дитина встигала працювати разом з класом.

Мета дослідження – на основі аналізу вивченої літератури розробити програму роботи вихователя з підготовки здобувачів дошкільної освіти старшого дошкільного віку до навчання в школі.

У нашій роботі поставлені такі завдання:

1. Визначити сутність поняття «готовності дитини до навчання в школі».
2. Вивчити особистісні характеристики дітей старшого дошкільного віку.
3. Вивчити фактори, які впливають на готовність дитини до навчання в школі.
4. Розробити програму роботи соціального педагога з підготовки дитини до навчання в школі.

Об'єктом дослідження є процес підготовки дитини до навчання в школі.

Предметом дослідження є психолого-педагогічна готовність дітей до школи.

В ролі гіпотези виступило те, що підготовка дітей до школи буде ефективною за умови, якщо освітня програма з підготовки дітей до навчання буде орієнтована на особистісну, психологічну, інтелектуальну діяльність.

Теоретичне значення дослідження полягає в конкретизації сутності поняття «готовності дитини до навчання в школі», особистісних характеристиках дітей старшого дошкільного віку; науковому обґрунтуванні факторів, які впливають на готовність дитини до навчання в школі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні, апробації та впровадженні в освітній процес закладу дошкільної освіти програму роботи вихователя з підготовки дитини до навчання в школі, що дають змогу комплексно реалізувати зміст, форми та методи формування готовності здобувачів дошкільної освіти до навчання у школі.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ГОТОВНОСТІ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

1.1. Сутність поняття «готовності до шкільного навчання»

Вивчення передового педагогічного досвіду свідчить про те, що поки не існує єдиного і чіткого визначення понять «шкільної зрілості» або «шкільної готовності».

Довгий час вважалось, що критерієм готовності дитини до навчання є рівень її розумового розвитку. А. Виготський один із перших сформулював думку про те, що готовність до шкільного навчання заключається не стільки в кількісному запасі уявлень, скільки в рівні розвитку пізнавальних процесів. За його думкою, бути готовим до шкільного навчання – це вміти, перед усім, узагальнювати та диференціювати в існуючих категоріях предмети та явища оточуючого світу [16].

Виділяють три основні лінії, по яких повинна вестися підготовка до школи:

По-перше, це загальний розвиток. До того часу, коли дитина стане школярем, її загальний розвиток повинен досягнути певного рівня. Мова йде в першу чергу про розвиток пам'яті, уваги і, особливо, інтелекту.

По-друге, це виховання вміння управляти собою. У дитини дошкільного віку яскраве сприйняття, легко переключається увага і хороша пам'ять, але доволіно керувати ними вона ще не вміє. Вона може надовго і в деталях запам'ятати те, що не призначене для її вух, якщо це чимось привернуло увагу дитини. Але сконцентруватися тривалий час на тому, що не має для неї цікавості, їй важко. А між тим, це вміння дуже необхідно розвинути до моменту вступу до школи. Рівно так, як і уміння більш широкого плану – робити не

тільки те, що хочеться, але й те, що треба, хоча, може, і не дуже хочеться, або навіть зовсім не хочеться.

По-третє, формування мотивів, які побуджують до навчання. Мова йде про виховання глибокої мотивації, яка зможе стати головною збуджуючою причиною прагнення школярів до отримання знань.

Всі ці три лінії однаково важливі і не одну з них не можна упускати з виду, щоб навчання дитини не «захрумало» з самого початку.

Л. Божович виділила декілька параметрів психічного розвитку дитини, найбільш істотно впливаючих на успішність навчання в школі. Серед них – певний рівень мотиваційного розвитку дитини, який включає в себе пізнавальні та соціальні мотиви навчання, достатній розвиток довільної поведінки та інтелектуальної сфери. Найважливішим в психологічній готовності дитини до школи Л. Божович виділила мотиваційний план [10, 11].

Л. Кічатінов вважає, що першопричиною діяльності є потреба, вона, як біосоціальна необхідність, виступає інтелектуальною характеристикою діяльності з позиції її значущості для суб'єкта і суспільства. Кічатінов виділяє три групи потреб, особливо актуальних до кінця дошкільного віку: ціннісно-орієнтовані, інтелектуальні та комунікативні (спілкування з дорослими в першу чергу) [27].

В зв'язку з даними потребами, дослідники виділяють шість основних мотивів, які досягають максимального розвитку до кінця шкільного віку:

1. Навчально-пізнавальний мотив, який входить до пізнавальної потреби;
2. Широкі соціальні мотиви, основані на розумінні суспільної необхідності навчання;
3. «Позиційний» мотив, зв'язаний з прагненням зайняти нове положення з оточуючими;
4. Зовнішні мотиви по відношенню до самого навчання (підкорення вимогам дорослих);

5. Ігровий мотив;
6. Мотив одержання високої оцінки.

На думку І. Шванцара шкільна зрілість (психологічна готовність) – це досягнення такого ступеню в розвитку, коли дитина вже може приймати участь в шкільному навчанні. В якості компонентів шкільної зрілості І. Шванцара виділяє розумовий, соціальний та емоціональний компоненти [57].

А. Анастасі трактує це поняття як оволодіння вміннями, знаннями, мотивацією, необхідних для оптимального рівня засвоєння шкільної програми [3].

У «Психологічному словнику» під ред. В. Давидова, А. Запорожця, Б. Ломова та ін. загальна характеристика поняття «готовності до навчання» визначається як комплекс психічних якостей, необхідних дитині для успішного навчання в школі. Він визначає позитивне відношення до школи і навчання (мотиваційну готовність), достатньо високий рівень розвитку довільної поведінки (вольову готовність), наявність певного запасу знань, вмінь, навичок, рівень розвитку пізнавальних процесів (розумову готовність), а також сформованість якостей, які необхідні для встановлення взаємовідносин з дорослими та однолітками, входження в життя класного колективу, виконання спільної діяльності (соціальна готовність) [24].

О. Запорожець відмічав, що готовність до навчання в школі являє собою цілісну систему взаємопов'язаних якостей дитячої особистості, включаючи особливості її мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності, рівень сформованості механізмів вольової регуляції, дій.

Г. Кравцов і Є. Кравцова виділяють показники психологічної готовності до школи, пов'язані з розвитком різних сфер відношень дитини з оточуючим світом: відношення до дорослого, відношення до однолітка, відношення до самого себе [29].

Д. Ельконін і А. Венгер (1988) психологічну готовність виділяють через: [13, 58]

- інтелектуальну готовність – розвинені дошкільні форми мислення: наочно-образне, наочно-схематичне, творче уявлення, наявність основних уявлень про природні та соціальні явища;
- вольову готовність – формування певного рівня довільності;
- мотиваційну готовність – бажання ходити до школи, одержувати нові знання;
- особистісну готовність – бажання зайняти нову соціальну позицію – позицію школяра;
- соціально-психологічну готовність – сформованість у дитини відношення до вчителя як до дорослого, який володіє особливими соціальними функціями; розвиток необхідних форм спілкування з однолітками (вміння встановлювати рівноправні відношення)

Є. Бугрименко, А. Венгер, К. Поліванова виділяють такі аспекти «готовності до школи», як довільність дій, вміння організувати свою рухову активність, діяти відносно з вказівками дорослого, аналізувати пропонований зразок, певний рівень розвитку мислення і мови, наявність бажання йти до школи [19].

І. Дубровіна, говорячи про відбір дітей до школи, обмежується виділенням рівня функціональної готовності або шкільної зрілості тобто, міри відповідності дозрівання певних мозкових структур нервово-психічних функцій умовам і задачам шкільного навчання [45].

Ю. Гільбух визначає психологічну готовність через розумові можливості, такі, як розумова активність в її основних компонентах (розумової ініціативності й наполегливості – можливості доводити почату справу до успішного завершення), короткочасна пам'ять, можливість здійснювати елементарний умовивід, роздумувати, словниковий розвиток, рівень розвитку фонематичного сприйняття («слуху»), наявність елементарних передумов до сформованості навички саморегуляції учбової діяльності [18].

Р. Овчарова виражає рівень готовності дитини до шкільного навчання

через наступні компоненти: психологічну і соціальну готовність, розвиток шкільно-значущих психофізіологічних функцій, розвиток пізнавальної активності і стану здоров'я. Вводить параметри готовності до школи, такі, як планування (вміння організувати свою діяльність в відношенні з метою), контроль (вміння співвідносити результати своїх дій з поставленою метою), мотивування навчання (прагнення знаходити приховані якості предметів), рівень розвитку інтелекту [38, 39].

У Н. Гуткіної психологічна готовність до школи – рівень розвитку наступних психічних сфер: афективно-потребної (мотиваційної), довільної, інтелектуальної та мовної [20].

Під психологічною готовністю до шкільного навчання вона розглядає необхідний і достатній рівень психічного розвитку дитини для освоєння шкільної навчальної програми в умовах навчання в колективі одноліток. Рівень актуального розвитку повинен бути таким, щоб програма навчання потрапляла в зону найближчого розвитку дитини, яка визначає той результат, якого дитина може досягнути в співробітництві з дорослими.

Н. Нижегородцева, В. Шадріков, говорячи про готовність до шкільного навчання, мають на увазі такий рівень фізичного, психічного і соціального розвитку дитини, який необхідний для успішного засвоєння шкільної програми без шкоди для здоров'я. Їхнє поняття «готовності до навчання» включає: фізіологічну, соціальну або особистісну готовність до навчання в школі [36].

Критеріями фізіологічної готовності дітей до школи Н. Нижегородцева, В. Шадріков вважають:

1. Рівень фізичного розвитку (оцінка показників довжини тіла, маси тіла);
2. Рівень біологічного розвитку;
3. Стан здоров'я.

Психологічна готовність включає розвиток таких сфер: особистісно-мотиваційну і вольову сферу, елементарні системи узагальнених знань та

уявлень, деякі учбові навички. Основним змістом поняття «психологічної готовності до навчання в школі» є «готовність до учбової діяльності (навчання)».

А. Венгер, Г. Цукерман відмічають, що зараз при високому різноманітті підходів до навчання, орієнтуватися на загальні критерії готовності до школи неможливо, так як школи різняться і програмами, і методами навчання. Тому, який рівень психічного розвитку повинен бути показником достатньої готовності дитини до школи залежить від особливостей самої школи. Не дивлячись на це, все ж таки залишаються незмінними ті компоненти структури готовності, ті параметри, за якими можна оцінити рівень готовності дитини до школи, змінюються лише критерії, норми, але не самі ці якості: розвиток наочно-образного мислення, розвиток довільності і організації дій, вміння орієнтуватися на вказівки вчителя [15].

Проблема готовності дітей до школи – важлива умова успішної адаптації першокласників. Адже саме вище названі види діяльності стають основними для першокласника, і їх низький та невисокий рівні розвитку не дають змоги дитині успішно адаптуватися до навчання в школі. Успішність адаптації залежить від готовності дитини до школи не тільки інтелектуальної, а й морально-вольової, фізичної, психологічної та соціальної сфер діяльності. Тому важливо своєчасно і точно визначити рівень адаптації першокласника до школи, а також – фактори, які впливають на цей процес і часто спричиняють різноманітні порушення поведінки, зриви у навчанні.

Кожен першокласник має свій індивідуальний бар'єр психологічної адаптації до зовнішніх впливів, що виявляється у прагненні досягти рівноваги між психологічними і соціальними потребами. Стан рівноваги дає змогу першокласникові швидко й оптимально реагувати на вплив соціальних факторів і активно діяти на них. І навпаки: коли дитина психологічно не підготовлена до нових соціальних реалій, то це негативно позначається на загальному самопочутті першокласників, послаблює їхню увагу, мислення,

волю, тісно пов'язаних з успішністю.

Успіх адаптації дитини в новому для неї шкільному середовищі залежить від її готовності до школи, стану здоров'я, віку, з якого вона почала навчатися. У школі дитина поринає в нове середовище, де головним для неї стає успіх у навчанні. Переживання, пов'язані з ним, - та основа, стрижень, на який нанизується її ставлення до самої себе, до вчителя, дорослих і ровесників.

Психологічна підтримка дитини батьками – одна з основних і важливих умов позитивного адаптаційного періоду. Завдання педагога – навчити батьків розумно допомагати своїй дитині, щоб у неї формувалося позитивне ставлення до життя, до батьків і педагогів.

На наш погляд, О. Запорожець найбільше чітко й містко визначив поняття готовності до навчання у школі. Це має бути цілісна система взаємопов'язаних якостей дитячої особистості, яка потребує особливої мотивації, рівня розвитку пізнавальної, аналітико-синтетичної діяльності й певного ступеня сформованості механізмів вольової регуляції.

Таким чином, виходячи з багатьох психологічних і педагогічних досліджень бачимо, що готовність до школи є складним по структурі, багатокомпонентним поняттям, в якому можна виділити наступні «пласти»:

а) морфологічну готовність – рівень розвитку основних функціональних систем організму дитини, стан її здоров'я і біологічний вік;

б) психологічна готовність, яка складається з декількох видів готовності: інтелектуальної (наявність у дитини конкретного набору знань і уявлень про оточуючий світ, а також наявність у неї передумов до формування учбової діяльності), емоційно-вольової (можливість дошкільника ставити мету, приймати рішення, намічати план дій, прикладати зусилля для його реалізації, долати труднощі), мотиваційної (бажання у дитини ходити до школи, зайняти нову соціальну позицію – позицію школяра, є бажання займатися з вчителем, придбати знання, інтерес до певних учбових занять);

в) соціальна готовність складається також із кількох компонентів:

мотиваційного (відношення до іншої людини як найвищої цінності, проявлення доброти, уваги, турботи, допомоги); когнітивного (пізнання іншої людини – дорослого однолітка, можливість зрозуміти його особливості, інтереси, потреби, помічати зміну настрою, емоційного стану); поведінкового (вміння вибирати способи спілкування стосовно ситуацій).

В якості критерій підготовленості дитини до школи можна прийняти наступні показники:

1. Нормальний фізичний розвиток і координація рухів;
2. Бажання вчитися;
3. Управління своєю поведінкою;
4. Володіння прийомами розумової діяльності;
5. Проявлення самостійності;
6. Відношення до товаришів і дорослих;
7. Відношення до праці;
8. Вміння орієнтуватися у просторі та зошиті.

1.2. Особистісні характеристики дітей старшого дошкільного віку

Успіхи дошкільників в пізнанні оточуючого світу істотно великі, хоча логічне мислення у них ще не сформувалось. Цьому в певній мірі перешкоджає їхній егоцентризм, коли дитина вважає, що вона центр всесвіту і все крутиться навколо неї, як планети навкруги Сонця. Перешкоджає цьому і недостатньо розвинуте уміння концентруватися тільки на якійсь одній стороні події, явища або предмета. Крім того, в 3-5 років діти ще не можуть прослідкувати всі стадії змін, які відбуваються з об'єктом в їх послідовності, хоча, як правило, вірно фіксують його початковий і кінцевий стан.

Так як і діти в віці від року до трьох років, дошкільники егоцентричні, вони ще не розуміють, що у інших людей можуть бути свої уявлення про щось,

відмінні від їхніх уявлень, що взагалі можливе існування різних точок зору на один і той же предмет. Як правило, в цьому віці діти не вміють поглянути на об'єкт з позицій іншої людини.

Егоцентризм відображається і на способі мислення, і на характері спілкування дітей з іншими людьми. Інколи вони починають розповідати про щось не з початку, а з середини, ніби думають, що оточуючі думають в даний момент про те ж, про що і дитина.

Піаже ввів термін «центрація» для позначення тенденції концентрувати увагу на якійсь одній стороні події, явища, предмета. Якщо раніше діти могли сприймати лише цілісний об'єкт, то тепер в центрі уваги може бути лише частина.

Таке поки ще обмежене сприйняття значно звужує кругозір дитини і вона формулює думку, основувшись не на тому, якими речі є в реальності, а на тому, якими вони уявляються їй. Для неї три шматочка крекера уявляються чимось більшим (а вона вважає, що й в реальності це ж так), ніж цілий крекер; вона думає, що дві половинки бутерброда більше, ніж цілий бутерброд, а в високому, але вузькому стакані соку більше, ніж в низькій, але широкій чашці.

Дошкільники не можуть услідкувати за тим, як змінюється об'єкт і як він переходить в інший стан. Вони прекрасно фіксують в пам'яті лише стійкі ситуації, стани – вихідні і кінцеві, але від них «тікає» сам процес перетворення. В якості ілюстрації цієї специфіки сприйняття Піаже використав аналогію з кіно: кожен кадр дитина розглядає, як самостійний, непов'язаний з іншим, в той час як доросла людина сприймає кінофільм, як ряд подій, пов'язаних якимось загальним змістом. Піаже також ввів таке поняття як «неповерненість мислення». Це поняття означає неможливість дітей помислами повертатися до вихідного пункту своїх роздумів.

Роздумуючи над цією точкою зору Піаже відносно мислення дітей-дошкільників, Вавсфорт підкреслює, що у Піаже поняття егоцентризму, центрації, перетворення і неповерненості мислення взаємопов'язані. Рівень

розумового розвитку дитини виявляється наявністю або відсутністю у неї однієї із згадуваних характеристик. Поступово ці фактори послаблюються. Послаблення егоцентризму, наприклад, дозволить краще концентруватися на елементарних перетвореннях. А це, в свою чергу, складає основу для формування можливості помислами повертатися до вихідного пункту суджень.

Старший дошкільний вік є періодом інтенсивного психічного розвитку. Особливості цього етапу проявляються в прогресивних змінах в усіх сферах, починаючи від удосконалення психофізіологічних функцій і закінчуючи виникненням складних особистісних нововиникнень.

У сфері відчуттів виявляється істотне зниження порогів всіх видів чутливості. Підвищується диференційованість сприйняття. Особливу роль в розвитку сприйняття в старшому дошкільному віці відіграє перехід від використання предметних образів до сенсорних еталонів – загальноприйнятних уявлень про основні види кожної якості. До 6-річного віку розвивається чітка вибірковість сприйняття по відношенню до соціальних об'єктів.

У цьому віці увага носить недовільний характер. Стан підвищеної уваги пов'язаний з орієнтацією в зовнішньому світі, з емоційним відношенням до нього; при цьому змістовні особливості зовнішніх вражень, які забезпечують таке підвищення, з віком змінюються. Істотне підвищення стійкості уваги підкреслюється в дослідженнях, в яких дітям пропонується розглядати малюнки, описувати їх зміст, слухати розповідь. Переломний момент в розвитку уваги пов'язаний з тим, що діти вперше починають свідомо управляти своєю увагою, направляючи і утримуючи її на певних предметах. Для цієї мети старший дошкільник користується певними способами, які він переймає від дорослих.

Таким чином, можливості цієї нової форми уваги, а саме довільної уваги до 6-7 років уже достатньо великі.

В значній мірі цьому сприяє вдосконалення функції мови. Мова дає

можливість раніше словесно виділити значущі для певного завдання предмети, організувати увагу, враховуючи характер діяльності. Не дивлячись на істотні зрушення в розвитку уваги, основною на протязі всього дошкільного періоду, залишається не довільна увага. Навіть старшим дошкільникам ще важко сконцентруватися на однобічній і нецікавій діяльності; навпаки, в процесі цікавої для них гри увага може бути достатньо стійкою.

Подібні вікові закономірності відмічаються і в процесі розвитку пам'яті. Пам'ять в старшому дошкільному віці носить не довільний характер. Дитина краще запам'ятовує те, що для неї є найбільш цікавим.

Об'єм фіксуемого матеріалу виявляється емоційним відношенням до даного предмета чи явища. В порівнянні з молодшим і середнім дошкільним віком відносна роль не довільного запам'ятовування у 6-7 річних дітей знижується, разом з тим міцність запам'ятовування зростає. В старшому дошкільному віці дитина вже може відобразити отримані враження через достатньо довгий строк.

Одним із основних досягнень старшого дошкільника є розвиток довільного запам'ятовування. Деякі форми цього запам'ятовування відмічаються у віці 4-5 років, однак значного розвитку воно досягає до 6-7 років. Багато в чому цьому сприяє ігрова діяльність, в якій уміння запам'ятовувати і вчасно відтворювати необхідні відомості є одною із умов досягнення успіху.

Важливою особливістю цього віку є те, що перед дитиною 6-7 років може бути поставлена мета, направлена на запам'ятовування певного матеріалу. Наявність такої можливості пов'язана з тим, що дитина починає використовувати різноманітні прийоми, спеціально призначені для підвищення ефективності запам'ятовування: повторення, змістовне і асоціативне пов'язування матеріалу.

Таким чином, до 6-7 років структура пам'яті набуває істотних змін, які пов'язані зі значним розвитком довільних форм запам'ятовування і згадування.

Не довільна пам'ять не пов'язана з активним відношенням до діяльності, і є менш продуктивною, хоча в цілому, ця форма пам'яті займає головне положення.

Подібне відношення довільної та не довільної форм відображається в відношенні такої психічної функції, як уявлення. Велике значення в її розвитку має гра, необхідною умовою якої є наявність замінюючої діяльності та предметів-замінників. В старшому дошкільному віці заміна є чисто символічною і поступово починається перехід до дій з уявленими предметами. Формування уяви в цьому віці розширює можливості дитини у взаємодії з зовнішнім світом, сприяє її освоєнню, служить разом з мисленням засобом пізнання дійсності.

Розвиток просторових уявлень дитини до 6-7 років досягає високого рівня. Для дітей характерні спроби провести аналіз просторових ситуацій. Хоча ці спроби не завжди достатньо успішні, аналіз діяльності дітей вказує на розділення образу простору з відображенням не тільки предметів, але і їх взаємного розміщення.

Розвиток уявлень багато в чому характеризує процес формування мислення, становлення якого в цьому віці в значній мірі пов'язане з удосконаленням можливості оперувати уявленнями на довільному рівні. Ця можливість істотно підвищується до шести років, в зв'язку з засвоєнням нових способів розумових дій. Формування нових способів розумових дій в значній мірі спирається на засвоєння певних дій з зовнішніми предметами, якими дитина оволодіває в процесі розвитку і навчання. Дошкільний вік має найбільш сприятливі можливості для розвитку різноманітних форм образного мислення.

У віці 4-6 років відбувається інтенсивне формування та розвиток умінь і навичок, які допомагають дитині вивчати зовнішній світ, аналізувати якості предметів, діяти на них з ціллю зміни. Цей рівень розумового розвитку, тобто наочно-дієве мислення, є підготовчим, він сприяє накопиченню фактів, відомостей про оточуючий світ, створенню основи для формування уявлень та

понять.

У процесі наочно-дієвого мислення з'являються передумови для формування більш складної форми мислення – наочно-образного, яке характеризується тим, що вирішення проблемної ситуації здійснюється дитиною в руслі уявлень без використання практичних дій. Кінець дошкільного періоду характеризується переважанням найвищої форми наочно-образного мислення – наочно-схематичного. Відображенням досягнення дитиною цього рівня розумового розвитку є схематизм дитячого малюнка, вміння використовувати під час вирішення завдань схематичні зображення.

Наочно схематичне мислення дає великі можливості для освоєння зовнішнього світу, являючись засобом для створення дитиною узагальненої моделі різноманітних предметів та явищ. Набуваючи риси узагальненого, ця форма мислення залишається образною, яка спирається на реальні дії з предметами та їх заміниками. В той же час ця форма мислення є основою для виникнення логічного мислення, пов'язаного з використанням понять.

Таким чином, до 6-7 років дитина може підходити до вирішення проблемної ситуації трьома способами: використовуючи наочно-дієве мислення, наочно-образне і логічне.

Старший дошкільний вік треба розглядати як період, коли повинне початися інтенсивне формування логічного мислення, ніби визначаючи тим самим найближчу перспективу розумового розвитку.

Накопичення до старшого дошкільного віку великого досвіду практичних дій, достатній рівень розвитку сприйняття, пам'яті, уявлення і мислення підвищують у дитини почуття впевненості в своїх силах. Виражається це в постановці все більш різноманітних і важких цілей, досягненню яких сприяє досягнення вольової регуляції поведінки.

Дитина 6-7 років може прагнути до далекої (в тому числі і уявної) мети, витримуючи при цьому значне вольове навантаження протягом тривалого часу.

При виконанні вольових дій значну роль продовжує відігравати

копіювання, хоча воно стає доволіно управляючим. Разом з тим, все більшого значення набуває словесна інструкція дорослого, яка пробуджує дитину до певних дій. У старшого дошкільника чітко виступає етап попередньої орієнтації. Гра є тим видом діяльності, який потребує реалізації попередньо намічених ліній поведінки, тому вона в значній мірі стимулює удосконалення можливості до вольової регуляції поведінки.

У цьому віці відбуваються зміни в мотиваційній сфері дитини: формується система підкорених мотивів, яка надає загальну направленість поведінці дитини. Прийняття найбільш значущого на даний момент мотиву є основою, яка дозволяє дитині йти до поставленої мети, залишаючи без уваги ситуативно виниклі бажання.

У цьому віці одним з найбільш дієвих в плані мобілізації вольових зусиль мотивів є оцінка дій дорослими.

До старшого дошкільного віку відбувається інтенсивний розвиток пізнавальної мотивації: безпосереднє враження дитини знижується, в той же час дитина стає більш активною в пошуках нової інформації. Істотних змін зазнає і мотивація до встановлення позитивного відношення оточуючих. Виконання певних правил і в більш молодшому віці було для дитини засобом отримання схвалення дорослого. Однак в старшому дошкільному віці це виконання стає усвідомленим, а визначаючий його мотив – «вписаним» у загальну ієрархію. Важлива роль в цьому процесі належить колективній рольовій грі, яка є шкалою соціальних нормативів, з засвоєнням яких поведінка дитини будується на основі певного емоційного відношення до оточуючих або в залежності від характеру очікуваної реакції. Носієм норм і правил дитина вважає дорослого, однак при певних умовах в цій ролі може виступати і вона сама. При цьому її активність по відношенню виконання прийнятих норм підвищується.

Поступово старший дошкільник засвоює моральні оцінки, починає враховувати з цієї точки зору послідовність своїх дій. В силу інтеріоризації

правил поведінки порушення цих правил дитина починає переживати навіть в відсутності дорослого. Діти шестирічного віку починають усвідомлювати особливості своєї поведінки, а по мірі засвоєння загальноприйнятих норм і правил, використовувати їх в якості мірок для оцінки себе та інших людей.

Основою першопочаткової самооцінки є оволодіння умінням порівнювати себе з іншими дітьми. Для шестилітніх дітей характерна в основному недиференційована завищена самооцінка. До семилітнього віку вона диференціюється і дещо занижується. З'являється відсутня раніше оцінка себе в порівнянні з іншими однолітками. Не диференційованість самооцінки призводить до того, що дитина 6-7 років розглядає оцінку дорослим результатів окремої дії як оцінку своєї особистості в цілому, тому використання осуду і зауважень при навчанні дітей цього віку повинне бути обмежене. В протилежному випадку у них з'являється занижена самооцінка, невіра в свої сили, негативне відношення до навчання.

Таким чином, узагальнюючи найбільш важливі досягнення психічного розвитку дитини 6-7 років, можна сказати, що на цьому віковому етапі діти відрізняються достатньо високим рівнем розумового розвитку, який включає сприйняття, узагальнені норми мислення, смислове запам'ятовування. У дитини формується певний об'єм знань та навичок, інтенсивно розвивається довільна форма уваги, пам'яті, мислення, уявлення, спираючись на які можна побуджувати дитину слухати, розглядати, запам'ятовувати, аналізувати. Старший дошкільник уміє з'ясовувати свої дії з однолітками, учасниками спільних ігор або продуктивної діяльності, регулюючи свої дії на основі засвоєння суспільних норм поведінки. Його поведінка характеризується наявністю сформованої сфери мотивів та інтересів, внутрішнього плану дій, здатністю до достатньо адекватної оцінки результатів своєї діяльності і своїх можливостей.

1.3. Фактори й умови, які впливають на готовність дитини до навчання в школі

На розвиток дитини старшого дошкільного віку, тобто на її соціалізацію, мають вплив такі фактори: сім'я, сусідство і група ровесників, дитячий садок.

Сім'я – найважливіший інститут соціалізації дитини. В соціальній педагогіці сім'я розглядається як соціальна група, що складається з поєднаних шлюбом чоловіка і жінки, їх дітей (власних або всиновлених), інших осіб, пов'язаних з подружжям родинними зв'язками.

Сім'я становить персональне середовище життя і розвитку дітей. Саме в цьому середовищі відбувається процес засвоєння індивідом суспільних, соціальних і культурних цінностей. Сім'я володіє такою системою передання соціальної інформації, яка дозволяє дитині засвоювати її з максимальною зацікавленістю, швидко і в повному обсязі. Складовими цієї універсальної системи є батьківська любов, довіра дитини до батьків, морально-психологічний клімат сім'ї, її представництво як моделі суспільства. Саме завдяки цим компонентам сімейного спілкування сім'я стає тим „опосередкованим ланцюгом”, який забезпечує органічну інтеграцію дитини в складний світ суспільних відносин, її ефективну соціалізацію. Навіть школа, з її педагогічною озброєністю, не може цілком доповнити те, що втрачено на стадії сімейного виховання.

Сім'я – один з найважливіших інститутів соціалізації особистості. Вона є персональне середовище розвитку – це середовище, яке зумовлює спосіб життя дитини, її соціальне існування. В персональному середовищі формуються нові соціальні якості дитини, її вміння та навички.

Якість і зміст персонального середовища розвитку дитини, орієнтація на соціально-позитивний або соціально-негативний вплив визначається за допомогою таких параметрів:

- соціально-культурний, що передбачає освітній рівень батьків, їх

участь у суспільному житті. Оцінка рівня культури сім'ї полягає не тільки в кількості педагогічних і загальнокультурних знань. Важливого значення набувають питання про те, чи вміють батьки та інші дорослі члени сім'ї поважати особистість дитини, усвідомлювати те, що вона формується під впливом сімейної атмосфери, враховувати це у побутовому спілкуванні, чи розуміють вони необхідність взаємного виховання та самовиховання;

- соціально-економічний, який визначається майновими характеристиками сім'ї, а також завантаженістю батьків на роботі;
- техніко-гігієнічний – залежить від умов проживання, влаштованості житла, особливостей образу життя;
- демографічний – визначається структурою сім'ї.

Сім'я – це той різновіковий колектив, членом якого стає дитина з перших років свого існування і вплив якого відчуває упродовж довгих років.

Структура цього колективу закріплюється звичаями, культурними та національно-сімейними традиціями, моральними та правовими нормами. В межах цієї структури формується певна система стосунків між старшими та молодшими, батьками і дітьми, що визначають психологічний клімат сім'ї. Тут формується світогляд дитини, ставлення до навколишнього світу. Непомітно для себе дитина оволодіває вміннями та навичками в різних сферах функціонування суспільства: насамперед, навичками людського спілкування. Поступово у дітей формується досвід сімейного життя, ставлення до родини як найвищої духовності та соціальної цінності.

Функціонування персонального середовища розвитку дитини в процесі сімейного виховання знаходиться під впливом дії психологічних механізмів сімейної соціалізації, зокрема таких як:

- підкріплення – заохочення певної поведінки, покарання за невиконання тих чи інших правил поведінки. Таким чином батьки впроваджують у свідомість дитини систему норм, знань про те, які з них схвалюються суспільством, які засуджуються;

- ідентифікація – дитина наслідує батьків, спирається свідомо чи підсвідомо на їх приклад.

Сучасні сім'ї є досить різноманітними, і від цього залежить, яким змістом наповнюються механізми сімейної соціалізації. Умовно сім'ї поділяються на благополучні та неблагополучні.

Сімейне благополуччя визначається високим рівнем внутрісімейної моральності, духовності, задоволеності емоційно-психологічних потреб усіх її членів. Воно залежить не стільки від матеріально-економічної забезпеченості сім'ї, її прибутків, скільки від гуманізму взаємовідносин, вміння любити і поважати одне одного. Така сім'я створює душевний комфорт, врятовує від нервових перевантажень не тільки дорослих, а й дітей. У нормальній сімейній атмосфері дитина зростає доброзичливою, гуманною, спокійною та оптимістичною. В неї формуються такі цінні соціальні якості, як доброта, взаємодопомога, почуття впевненості, щастя. Механізми соціалізації функціонують активно – діти цінують поради і допомогу батьків, наслідують їх особистий приклад.

Існують сім'ї, в яких батьки жорстоко контролюють не тільки поведінку, а й внутрішній світ дитини, її думки, бажання. Нерідко це призводить до глибоких сімейних криз. Так поступово втрачаються навіть зовнішні ознаки благополучної сім'ї. Недостатність батьківської любові, ласки, доброти, уваги, турботи породжують явище депривації, коли дитина не може тривалий час задовольнити достатньою мірою свої людські психологічні потреби. Це не тільки веде до зниження інтелекту, зривів у поведінці, нервовості, а й посилює агресивність особистості, що може позначитися на її майбутньому дорослому житті. Неправильне виховання, нестійка психологічна атмосфера персонального середовища розвитку дитини загострює негативні риси характеру, спричинює нескладні ураження центральної нервової системи (які в умовах нормального сімейного виховання проходять самі собою). Все це вияви дезорганізації сім'ї як інституту соціального виховання.

Як вважав А. Мудрик, сім'я виконує такі функції відносно соціалізації дитини.

Насамперед, сюди належить фізичний та емоційний розвиток дитини.

По-друге, сім'я впливає на формування психологічної статі дитини. Саме у сім'ї відбувається процес статевої типізації – засвоєння атрибутів певної статі з певними особистісними характеристиками.

По-третє, сім'я відіграє вагомий роль у розумовому розвитку дитини, впливаючи на її ставлення до навчання, на загальнокультурний розвиток.

По-четверте, сім'я сприяє оволодінню людиною соціальними нормами [33].

Крім сім'ї, на розвиток особистості мають вплив ще й такі мікрочинники соціалізації, як: сусідство, групи ровесників, дитячий садок.

Під поняттям «сусідство» розуміємо певну групу людей, які проживають територіально близько і другими після сім'ї розширюють територію соціального розвитку дитини. Таких людей часто об'єднують не тільки господарські турботи, а й спільне святкування свят, моральна і матеріальна підтримка в дні горя. Для дітей дошкільного віку сусідство не тільки середовище життєдіяльності, а й могутній чинник соціалізації. Але сусідські зв'язки можуть відігравати важливу соціалізуючу роль для дітей не тільки в позитивному напрямі, а й негативному. Адже нерідкі випадки, коли поряд проживають неблагополучні сім'ї, з квартир або будинків яких чути нецензурну лайку, а бійки та сварки до півночі не дають заснути.

Група ровесників – це група дітей, у колі яких проходять найсвітліші роки життя, дитинства. У ці групи входять не обов'язково однолітки. Насамперед, їх складають ті, хто об'єднаний певною системою відносин, можливостями відпочинку і проведення вільного часу. Їх виділяють за різноманітними ознаками:

- за віком (група в дитячому садку)
- за соціальним складом (тільки дошкільники)

- за ступенем стабільності (постійні, тимчасові, ситуативні)
- за просторовою локалізацією (дворові).

Взаємовідносини дітей ґрунтуються на міцних взаємних прихильностях, характеризуються стійкістю; типовим є виникнення невеликих груп дітей (по 2-3 дитини), які відчувають один до одного симпатію і постійно грають разом. У той же час діти стають більш критичними в оцінці ровесників. Крім дружніх стосунків, між окремим дітьми з'являється прихильність до своєї групи, виникають найпростіші форми групової солідарності. Через взаємовідносини однолітків, через їхні ігри формуються правила поведінки у повсякденному житті.

В дошкільному закладі, в дитячому садку, створюються умови для активної діяльності дітей, співпраці, співпереживання, взаємодії; відбувається індивідуальний розвиток дитячої особистості та її соціалізація – тобто включення у систему особистісних і громадських відносин, усвідомлення себе людиною, громадянином.

У дитячому садку дитина виховується не лише спеціальними прийомами і методами, а й всією обстановкою, яка оточує її, стосунками, що складаються з іншими дітьми і дорослими.

Переважає більшість заходів у дитячому садку спрямована на вирішення завдань фізичного виховання, які мають першочергове значення для даного віку.

Весь виховний процес тут будується таким чином, щоб дітям була забезпечена можливість жити своїм, дитячим життям, з характерними для нього запитами й інтересами. В підготовчій до школи групі проводиться підготовка до зміни соціальної позиції (завтра – школяр) включаючи формування почуття «дорослості», відповідальності, організованої поведінки. У дитячому садку вчать дружно вчитися, гратися, працювати, піклуватися одне про одного, допомагати один одному, говорити правду; добросовісно виконувати доручення, виражати ставлення до вчинків однолітків, об'єктивно оцінювати

їхню поведінку і свою власну. Вихованці підготовчої до школи групи знайомляться зі школою, з тим, що в школі дітей навчатимуть учителі, що після закінчення її вони стануть освіченими людьми, зможуть учитися далі для оволодіння бажаною професією. Дітям читають книжки про школу, ознайомлюють їх з окремими правилами поведінки школяра, розповідають про те, як зміниться їхнє життя, коли вони стануть школярами. Педагог в дитячому садку орієнтує дітей на майбутні обов'язки учнів.

Неабияке значення в процесі навчання дітей має мотивація, для якої дошкільний заклад використовує ігрові моменти, зацікавленість у позитивній оцінці (суджені дорослого), наочність, проблемні ситуації. Цілеспрямована робота з підготовки дітей до навчання в школі, яка здійснюється в підготовчій до школи групі дошкільного закладу, сприяє значному розвитку м'язів руки дитини, її окоміру; формує вміння співробітничати в групі й колективі, а також розвиває здатність до саморегуляції.

В підготовці дітей до школи велике значення відіграє взаємодія дошкільного навчального закладу з сім'єю дошкільника. Вихователі дитячого садка – перші педагоги, з якими зустрічаються батьки. Саме від них вони дістають першу кваліфіковану допомогу з питань виховання.

В умовах дитячого садка дитина вперше потрапляє у широке соціальне оточення. Тут проявляються і перевіряються результати сімейного виховання. Першим соціальним арбітром виступає педагог.

Між батьками і вихователями встановлюється міцний двосторонній зв'язок, який ґрунтується на щоденному спілкуванні, знанні внутрішнього світу дитини, її потреб.

Робота з батьками потребує знань про кожну сім'ю. Лише за такої умови вихователь може забезпечити диференційований підхід. Він повинен уміти спостерігати й аналізувати сімейні взаємини, зокрема батьків і дітей.

Одна з найпоширеніших форм колективної роботи дитячого садка з сім'єю – батьківські збори. Педагоги вбачають своє завдання у тому, щоб не

лише дати батькам певну інформацію, а й домогтися усвідомлення, прийняття її. Тому матеріал для розгляду добирається дуже ретельно з урахуванням контингенту батьків, їхнього вміння застосовувати набуті знання у вихованні дитини.

Важливу роль у налагодженні і зміцненні зв'язків дошкільного закладу з сім'єю також відіграє батьківський комітет. Його члени – люди різних професій, які мають позитивний досвід сімейного виховання, авторитетні у своїх колективах.

Педагог-дошкільник, в свою чергу, має вирізнятися всебічною вихованістю, педагогічною ерудицією, досконалими професійними вміннями, розвинутим педагогічним мисленням, високими результатами навчання та виховання дітей. Він має також володіти різними освітніми технологіями, застосовувати індивідуально-творчий стиль у своїй діяльності, шукати нові методи роботи з дошкільнятами, впроваджувати у практику кращий досвід своїх колег та педагогів інших дошкільних закладів.

Гуманізація педагогічного процесу передбачає розвиток здатності вихователя бачити внутрішній світ дитини, розуміти особливості її переживань, причини труднощів у спілкуванні. Завдяки цьому він може з'ясувати, які почуття, наміри, бажання, очікування, домагання криються за дитячими вчинками, чим визначається те чи інше ставлення дитини до однолітків, у чому слід шукати причини надмірної збудливості або ж апатії деяких вихованців. Адже знання саме внутрішньої картини поведінки дітей мотиваційного підґрунтя їхньої активності – основа основ правильного індивідуального підходу до кожного з них.

Отже, найперший професійний обов'язок педагога – постійне спілкування з батьками вихованців. Причому він має виступати не просто як особа, що інформує про особливості поведінки дитини в дитячому садку, так чи інакше оцінюючи її, а як пристрасний спільник батьків в охороні психічного здоров'я малюка й у забезпеченні належних умов для прогресивного розвитку його як

особистості. Таке спілкування вимагає встановлення особистісних взаємин з кожною дитиною і з кожним батьком, кожною матір'ю зокрема.

Педагог повинен вміти використовувати різні підходи в процесі виховання дошкільників.

Індивідуальний підхід як основний психолого-педагогічний принцип здійснюється з урахуванням всіх індивідуальних особливостей дитини. Лише в такому разі забезпечується максимальний розвиток усіх здібностей особистості. Без урахування індивідуальних особливостей дітей навіть майстерно вибудований педагогом вплив не дасть очікуваного результату.

Сучасна психолого-педагогічна наука і виховна практика свої прагнення щодо вдосконалення процесу формування і розвитку підростаючої особистості пов'язують із особистісно орієнтованим підходом до дитини. Цей підхід має суттєво гуманізувати виховний процес, наповнити його високими морально-духовними переживаннями, утвердити взаємини справедливості і поваги, стимулювати її до особистісно розливної творчості.

На основі наступних інваріантів і має реалізуватися особистісно орієнтований підхід до виховання дитини.

1. Формування у суб'єкта здібності і бажання усвідомлювати себе як особистість.

Допомогти дитині усвідомити себе як особистість – ключове завдання педагога як організатора виховного процесу. Адже тільки через усвідомлення можливий процес оволодіння складовими компонентами внутрішнього світу, тобто формування вихованця як суб'єкта власного морально-духовного розвитку.

2. Культивування у вихованця цінності іншої людини.

Дошкільний вік виявляється сприятливим для виховання у дитини такого фундаментального для її морального розвитку новоутворення, яким є здібність цінувати особистість людини. Ця моральна здібність передбачає сформованість у дитини відповідних знань про конкретну людину і прагнення їх реалізувати у

поведінці.

Якщо таке прагнення стає стійким, то воно перетворюється у почуття любові до людини і виявляється у різноманітних добродійних вчинках. Це почуття має бути безумовним, таким, що не пов'язане з якоюсь вигодою для його носія.

Формування у дитини здібності цінувати особистість людини здійснюється двома шляхами. Перший із них – детальне розкриття дитині позитивних сторін оточуючих її людей: дорослих, старших дітей чи ровесників.

Другий шлях – це застереження зневажливого ставлення до людини. Таке явище за недоцільних виховних дій може набрати загрозливого характеру.

Виховуючи у дитини здібність цінувати особистість людини, педагог має пам'ятати про деструктивну дію такого механізму як самоствердження за рахунок приниження інших. Він і сам не повинен його проявляти, і запобігати його прояву у своїх вихованців.

3. Використання «ефекту присутності» у виховному процесі.

Це визначається як вплив педагога на дитину своєю сутністю, своїми духовними надбаннями. Присутність вихователя, таким чином, це «робота над собою» як основним виховним засобом, що виключає будь-яке напучення стосовно дитини.

Бути присутнім – означає проявляти цілковиту сконцентрованість власних сутнісних сил і спрямованість їх на дитину, діяти за принципом «лазерного променя», віддаватися повністю своєму задуму. При цьому присутність як виховний засіб педагога потребує відповідного за якістю ставлення, контакту з дитиною. Поважаючи суверенність її як індивідуальності, вихователь не тягне дитину силоміць до себе, не змушує бути «споживачем» його чеснот, а запрошує створити одночасно особистість дитини і свою власну особистість.

Отже, ми виділили наступні фактори і умови, які впливають на готовність дитини до навчання в школі, а саме:

- сім'я;
- сусідство;
- група ровесників;
- дитячий садок;
- взаємодія дошкільного навчального закладу з батьками вихованців;
- професійна компетентність педагога-дошкільника;
- використання педагогом різних підходів у процесі виховання дітей-дошкільників (індивідуального, особистісно орієнтованого).

РОЗДІЛ 2.

ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ПІДГОТОВКИ ДИТИНИ ДО НАВЧАННЯ В ШКОЛІ

2.1. Методика вивчення готовності дитини до шкільного навчання

Для кожної дитини, яка приходить до школи, зустріч з першим учителем – це насамперед зустріч з новою, особливо значущою людиною. Вона може допомагати дитині стати хорошим учнем, знайти своє власне обличчя, впевненість у майбутньому, породити прагнення наслідувати першого вчителя, звертатися до нього в найскладніші або в найщасливіші хвилини свого життя. Але станеться це лише тоді, коли вчитель побачить у кожному першокласнику унікальну особистість, буде постійно зважати на це відкриття, відчуваючи та сприймаючи близько до серця її проблеми, співчуваючи успіхам та невдачам, якщо він буде шукати нові засоби теплого спілкування з дитиною, вірячи у те, що вона хоче бути його соратником у навчанні та вихованні. Для цього діти повинні бути підготовленими до школи.

Готовність дітей до школи може визначатися за такими параметрами, як планування, контроль, мотивація, рівень інтелекту.

1. Планування – вміння організувати свою діяльність відповідно до її мети: низький рівень – дії дитини не відповідають меті; середній рівень – дії дитини частково відповідають змісту мети; високий рівень – дії дитини повністю відповідають змісту мети.

2. Контроль – вміння зіставити результати своїх дій із поставленою метою: низький рівень – повна невідповідність результатів зусиль дитини поставленій меті (сама дитина цієї невідповідності не бачить); середній рівень – часткова відповідність результатів зусиль дитини поставленій меті (самостійно

дитина не може побачити цю неповну невідповідність); високий рівень – відповідність результатів зусиль дитини поставленій меті; дитина може самостійно зіставити всі отримані нею результати із поставленою метою.

3. Мотивація навчання – прагнення знаходити приховані властивості речей, закономірності у властивостях навколишнього світу і використовувати їх: низький рівень – дитина орієнтується лише на ті властивості речей, які безпосередньо доступні органам чуття; середній рівень – дитина прагне орієнтуватися на деякі узагальнені властивості навколишнього світу – знаходити та використовувати ці узагальнення; високий рівень – вочевидь виражене прагнення знаходити приховані від безпосереднього сприйняття властивості навколишнього середовища, їх закономірності; присутнє бажання використовувати ці знання в своїх діях.

4. Рівень розвитку інтелекту: низький – невміння слухати іншу людину, виконувати логічні операції аналізу, порівняння, узагальнення, абстракції та конкретизації у формі словесних понять; нижче середнього – невміння слухати іншу людину, помилки у виконанні всіх логічних операцій у формі словесних понять; середній – невміння слухати іншу людину, прості операції – порівняння, узагальнення у формі словесних понять – виконуються без помилок, у виконанні складніших логічних операцій – абстракція, конкретизація, аналіз, синтез – припускаються помилки; високий – можливі деякі помилки в розумінні іншої людини і у виконанні всіх логічних операцій, але ці помилки дитина може виправити сама, без допомоги дорослого; дуже високий – можливість слухати іншу людину, виконувати будь-які логічні операції у формі словесних понять.

Дитина до школи не готова: не вміє планувати і контролювати свої дії, мотивація навчання низька (орієнтується лише на дані органів чуття), не вміє слухати іншу людину та виконувати логічні операції у формі понять.

Дитина до школи готова: вміє планувати і контролювати свої дії (або прагне цього), орієнтується на приховані якості речей, на закономірності

навколишнього світу, прагне використати їх у своїх діях, вмiє слухати iншого i вмiє (або прагне) виконувати логiчнi операцiї у формi словесних понять.

Поглиблене дослідження дітей виконується перед вступом до школи (квітень-травень). За результатами обстеження остаточний висновок щодо готовності дитини до школи дає психолого-педагогічна комісія. При визначенні рівня готовності дитини до шкільного навчання орієнтиром може служити карта-характеристика, в якій закладено три рівні готовності до навчання за наступними параметрами: 1. Психологічна і соціальна готовність. 2. Розвиток шкільно-значущих психофізіологічних функцій. 3. Розвиток пізнавальної діяльності. 4. Стан здоров'я.

Ми спиняємося детальніше на двох перших параметрах.

Карта-характеристика готовності дитини до початку шкільного навчання .

1. Психологічна і соціальна готовність до школи (відповідний рівень обводиться колом).

А. Бажання вчитися в школі.

1. Дитина хоче йти до школи.
2. Особливого бажання йти до школи ще немає.
3. Йти до школи не хоче.

Б. Навчальна мотивація.

1. Усвідомлює важливість та необхідність навчання, власні цілі набули чи набувають самостійної привабливості.

2. Власні цілі навчання не усвідомлюються, привабливий тільки зовнішній бік навчання (можливість спілкуватися з однолітками, мати шкільне приладдя).

3. Цілі навчання не усвідомлюються, нічого привабливого в школі дитина не бачить.

В. Вміння спілкуватися, адекватно поводитися та реагувати на ситуацію.

1. Достатньо легко вступає в контакт, правильно сприймає ситуацію, розуміє її сенс адекватно поводитися.

2. Контакт та спілкування утруднені, розуміння ситуації та реагування на неї не завжди чи не повністю адекватні.

3. Погано вступає в контакт, відчуває значні труднощі в спілкуванні, в розумінні ситуації.

Г. Організованість поведінки.

1. Поведінка організована.

2. Поведінка недостатньо організована.

3. Поведінка неорганізована.

Загальна середня оцінка рівня психологічної та соціальної готовності до школи. Вищий за середній, середній: більшість показників готовності оцінюється 1 рівнем. Нижчий та середній: більшість показників 2 рівнем. Низький: більшість показників оцінюється 3 рівнем.

2. Розвиток шкільно-значущих психофізіологічних функцій.

А. Фонематичний слух, артикуляційний апарат.

1. порушення в фонематичній будові мовлення, звуковимові немає, мова правильна, виразна.

2. У фонематичній будові мовлення, у звуковимові є помітні порушення (необхідне обстеження логопеда).

3. Дитина недорікувата (необхідний нагляд логопеда).

Б. Дрібні м'язи руки.

1. Рука розвинута добре, дитина впевнено володіє олівцем, ножицями.

2. Рука розвинута недостатньо добре, олівцем, ножицями дитина працює з напруженням.

3. Рука розвинута погано, олівцем, ножицями працює погано.

В. Просторова орієнтація, координація рухів, тілесна вправність.

1. Достатньо добре орієнтується в просторі, координує рухи; дитина рухлива, спритна.

2. Відзначаються окремі ознаки недорозвитку орієнтації в просторі, координації рухів, недостатньо спритна.

3. Орієнтація в просторі, координація рухів розвинуті погано, незграбна, малорухлива.

Г. Координація в системі око-рука.

1. Може правильно перенести до зошита найпростіший графічний образ (візерунок, фігуру), що візуально сприймається на відстані (з класної дошки).

2. Графічний образ, що візуально сприймається ні відстані, переноситься до зошита з незначними викривленнями.

3. При переносі графічного образу, що візуально сприймається на відстані, допускаються грубі викривлення.

Д. Обсяг візуального сприйняття (за кількістю виділених об'єктів у малюнках-нісенітницях; малюнки з безліччю контурів)

1. Відповідає середнім показникам вікової групи.

2. Нижчий за середні показники вікової групи.

3. Набагато нижчий за середні показники вікової групи.

Загальна середня оцінка рівня розвитку шкільно-значущих психофізіологічних функцій. Вищий за середній, середній: більшість показників готовності 1 рівнем. Нижчий за середній: більшість показників готовності оцінюються 2 рівнем. Низький: більшість показників оцінюються 3 рівнем.

2.2. Форми та методи роботи соціального педагога по підготовці дітей до школи

Підготувати дитину до школи – це значить виховати у неї свідоме позитивне відношення до учбової і суспільної діяльності, примусити її прийняти важність і необхідність навчання в школі; викликати у неї бажання стати школярем; викликати симпатію до учнів, бажання бути схожою на них, повагу до особистості і професії вчителя, усвідомлення суспільно-корисної

значущості його праці; розвинути необхідність в книзі; бажання навчитися читати.

Успішність підготовки дітей до школи багато в чому зумовлюється тим, наскільки педагог враховує діяльність дошкільників як особистості, як він використовує для цієї мети гру. Підвищена увага до учбового процесу в підготовчій до школи групі інколи призводить до того, що значення творчої сюжетно-рольової гри знижується. А між тим, вона має в собі великі виховні можливості в підготовці дітей до школи.

Через гру, та в грі, поступово готується свідомість дитини до послідуєчих змін умов життя, відношень з однолітками і дорослими, формуються якості особистості, необхідні майбутньому школяреві. Граючи, дитина привчається діяти в колективі одноліток, підчиняти особисті бажання інтересам товаришів, виконувати встановлені правила, робити певні зусилля для подолання зустрічних труднощів. В грі формуються такі якості, як самостійність, ініціативність, організованість, розвиваються творчі можливості, вміння працювати колективно. Все це необхідно майбутньому першокласнику.

Вихованню, розвитку і закріпленню якостей особистості, необхідних майбутньому школяреві, призводять такі ігри, як «Школа», «Бібліотека». В них відображається уявлення дітей про школу, правила поведінки в школі, вимоги вчителя, а також їхні бажання і мрії.

Однак не все, що діти дізнаються про школу, призводить до виникнення у них задумів, які переростають у творчу гру. Щоб визвати їх, особливу увагу під час ознайомлення дітей зі шкільним життям треба приділяти таким явищам, які б діяли на їхні почуття. Треба не тільки говорити дітям, що таке школа, але й звертати їхню увагу на діяльність учнів, на їх відношення між собою і вчителем, розповідати їм про кращих учнів (про їхнє відповідальне відношення до навчання і суспільної роботи), викликаючи бажання бути схожими на них. Добре, якщо хтось з таких учнів виступить перед дітьми підготовчої до школи групи і розповість про цікаві шкільні справи, про улюблені уроки, про те, як

вони допомагають відстаючим.

Методи і прийоми, які використовують педагоги для ознайомлення дітей зі школою, повинні доповнювати одне одного. Різні заняття треба поєднувати з працею та грою. Знання отримані дітьми під час екскурсії, спостережень, цільових прогулянок, треба доповнювати і уточнювати, читаючи їм твори художньої літератури.

Спостереження за іграми дозволяє педагогу виявити, які події шкільного життя найбільше турбують дітей; наскільки повно відображують відомі їм факти, що ще потребує уточнення. Такі спостереження допомагають педагогу намітити конкретні завдання своєї подальшої роботи.

Підтримуючи зацікавленість до ігор на шкільні темі, треба по ходу гри нагадувати дітям про те, чим займаються учні в школі, за допомогою влучних питань виводити в їх пам'яті відомі їм факти і випадки.

Зроблять гру цікавішою також настільні дидактичні ігри «Арифметичне лото», «Казкова абетка».

Якщо школярі часті гості в підготовчій до школи групі, то, виконуючи ролі учнів в грі, вони по її ходу знайомлять дітей з порядками в класі, вимогами вчителя: «Ти не підказуй, а чекай, коли тебе викличуть! У нас Тетяна Олександрівна не викликає тих, хто підказує. Якщо хочеш вийти, то треба підняти руку і попрохати дозволу» – говорить Сергій – першокласник, який із задоволенням грає в школу.

В ході гри діти часто обмежені у знаннях про школу, в них з'являється бажання дізнатися більше, і тому під час екскурсії, бесід, зустрічей зі школярами вони проявляють підвищену пізнавальну активність: прохають показати зошити і книжки.

Розвитку пізнавальних інтересів дітей служать «уроки», які проводяться в «школі». Дуже приваблюють дітей уроки математики. Граючи, діти засвоюють нескладні поняття і в образі учня тривалий час можуть «вчитися». Часто інтерес до певного предмета, який проявився у дітей під час ігор в школу в дитячому

садку, зберігається у них і в школі.

Наприклад, Ігор У. був найактивнішим «учнем» на «уроках» математики. Діти часто обирали його на роль вчителя. Навіть після закінчення «уроку» Ігор продовжував розбирати «Арифметичне лото» або терпляче пояснював товаришу, як вирішити задачу. Бесіди з батьками і вчителями школи, де потім навчався Ігор показали, що він так же захоплюється математикою.

У дітей старшого дошкільного віку зі словом «школа» пов'язується виконання певних вимог до їхньої поведінки і до учбових завдань. Носієм цих вимог, як правило виступає вчитель. Спостерігаючи за тим, як діти грають роль вчителя можна виявити, як вони відносяться до цієї професії, як сприймають її значення.

Щоб уточнити уявлення дошкільників про працю і суспільно-корисну професію вчителя, необхідно під час екскурсії в школу, зустрічей з вчителями спеціально акцентувати увагу дітей на тому, що вчитель багато знає, що він доброзичливо ставиться до учнів, відчуває радість від їхніх успіхів. Треба розповісти їм, що у кожної людини був вчитель, який навчив її читати і писати. Першого вчителя завжди пам'ятають і люблять. В результаті цього у дітей формується повага до професії і особистості вчителя, що проявляється при виборі ними виконання цієї ролі в грі.

В іграх багато уваги приділяється відношенню вчителя до учнів (він строгий, знаючий, але до учнів уважний і добрий), відношенню учнів до вчителя (вони виконують усі його вимоги, відносяться до нього з повагою і любов'ю, звертаються з різними питаннями), відношенню батьків до вчителя і учнів (цікавляться успіхами своєї дитини, радяться з вчителем, пред'являють певні вимоги до поведінки своїх дітей).

В іграх в школу велике виховуюче значення має бажання дітей бути схожими на улюблених героїв. Копіюючи школярів, діти емоційно сприймають і оволодівають нормами поведінки, які лежать в основі взаємовідносин учня з вчителем, учнів між собою. Норми поведінки, обов'язкові в грі, проявляються і

в інших видах діяльності (занятті, праці).

Ігри в школу призводять до об'єднання дитячого колективу, розвитку у дітей вміння трудитися і займатися колективними справами. Навіть найскромніші на «уроці» почувають себе вільно, з задоволенням відповідають на питання, швидко входять в образ учня виконують всі вимоги «вчителя».

В грі діти не тільки відтворюють окремі дії школярів, вчителя, але, що дуже важливо, зображують діяльність дорослого і дітей, їх взаємовідносини в усьому різноманітті.

В іграх закріплюється позитивне відношення дітей до школи, яке на перших порах носить ще нестійкий характер.

Велике значення для пробудження у дітей інтересу до книг, розвитку у них вміння вести бесіду по прочитаній книзі, переказувати художні твори мають ігри-подорожі. В перших подорожах «екскурсоводом» повинен бути вихователь. Показавши дітям книжку, він розповідає про те, де побував, що побачив і пізнав нового, коли читав її. В подальшому «екскурсоводами» стають діти, які розповідають про те, що їм читали батьки. Якщо в цьому віці розвинути інтерес до книги, то він залишається і надалі.

Гра відноситься до символічно-моделюючого типу діяльності. Вона дає можливість такої орієнтації в зовнішньому світі, яку ніяка друга діяльність дати не може. Всі типи діяльності дитини дошкільного віку, за виключенням самообслуговування, носять моделюючий характер. Істотність будь-якого моделювання є в відображенні об'єкта в іншому, не натуральному матеріалі, в результаті чого в об'єкті виділяються такі сторони, які стають предметом спеціального розгляду, спеціального орієнтування.

Як уже не раз говорилося, на протязі свого розвитку дитина постійно оволодіває дорослою людиною. Спочатку вона оволодіває нею як знаряддям.

В людських відносинах доводиться внутрішньо програвати не тільки всю систему своїх дій, але й всю систему наслідків своїх дій. Тому необхідність формування внутрішнього плану дій з'являється саме із системи людських

відношень, а не із системи матеріальних відносин.

Гра і є діяльність, в якій дитина спочатку емоційно, а потім інтелектуально сприймає всю систему людських відносин. Гра – це особлива форма освоєння дійсності шляхом її відтворення, моделювання. Це не всезагальна форма життя всіх дітей, вона – виникнення історичне. Гра виникає тільки на певних етапах розвитку суспільства, коли дитина не може прийняти участь в системі суспільної праці, коли з'являється пустий проміжок часу, коли треба почекати, щоб дитина підросла. У дитини є тенденція в це життя активно входити. На основі цієї тенденції і з'являється гра.

Останній компонент в структурі гри – правила. В ній вперше виникає нова форма задоволення дитини – радість від того, що вона діє так, як того потребують правила. В грі дитина плаче як пацієнт, і радіє як граючий. Це не просто задоволення бажання, це лінія, яка продовжується і в шкільному віці.

У правилах гри закладено і більш глибокий зміст – пізнання світу та виховання певних моральних якостей. А для дітей правила важливі як способи вирішення ігрової задачі, досягнення успіху.

Кожен з названих структурних компонентів має своє певне призначення, але всі вони разом, а головне – у взаємозв'язку, спонукають дітей до пізнавальної та практичної діяльності.

Дидактичні ігри сприяють створенню умов для самоорганізації дітей. Роль педагога в тому, щоб зв'язати воедино всі структурні компоненти гри і якнайкраще використати її потенційні можливості. Адже дошкільнята могли б і самі справитись, та не завжди хочуть виконувати всі вимоги.

Як же поєднати зусилля вихователя закладу дошкільної освіти та самостійну діяльність дітей під час проведення дидактичних ігор? Перш за все, потрібно приготувати необхідний матеріал, залучаючи до цього дітей. Під час підготовки матеріалу з дітьми необхідно обговорювати ігрове завдання, правила, хід гри. Важливо, щоб діти чітко зрозуміли, що потрібно зробити, якого результату досягти.

Гра «Школа»

Мета. Створити умови для практичної реалізації інтересу дітей до школи, до діяльності вчителя, його взаємозв'язку з учителем. Підтримувати у дітей бажання вчитись, бути старанними.

Ігрове завдання. Успішно вчити і вчитись.

Правила гри. Вчитель дає завдання дітям, допомагає їм. Діти старанно і самостійно виконують завдання.

Матеріал. Різний для кожної нової гри: картки, цифри, геометричні форми; розрізна азбука або каса букв; дитячі книжки та народні казки і т.д.

Гра. Дітей ділять на кілька різних груп – класів. У кожній групі свій учитель і свій урок: математика, рідна мова, праця, фізкультура і т.д. (за бажанням дітей). Коли вчитель закінчить урок, учні кожного класу демонструють іншим учням свої успіхи. За правильно виконане завдання учень отримує фішку. Якщо всі діти вже нагороджені фішками, її отримує і вчитель. Кількість фішок кожного класу записують на дошці. Виграє клас, який набрав найбільшу кількість фішок.

У повторному турі групи обирають нових вчителів, які проводять інші уроки. В кінці гри підрахуйте разом з дітьми загальний підсумок для кожної групи. Визначте ту, яка перемогла.

Гра «Квіточка – леліточка»

Мета. Навчити дитину робити правильний моральний вибір, співробітничати з однолітками.

Ігрове завдання. Загадати бажання.

Правила гри. Висловлювати бажання, коли прийде час. Бути уважними до інших.

Матеріал. Квіточка – леліточка, яку можна зробити по-різному. Головне, щоб пелюстки відривались (виймались із квітки). Можна зробити одну велику квітку і маленькі для кожної дитини. Червоні і жовті фішки.

Гра. Діти вже знають В. Катаєва «Цветик – семицветик». А кажись в таку

гру, напевне не грали. Придумувати і виготовляти разом з ними квіточки створять хвилюючу атмосферу чекання гри. Порадьтеся із дітьми, хто з них достойний такого подарунка, хто самий чуйний, добрий, уважний. Думаю, що в групі знайдеться кілька таких дітей. Зробивши їм подарунки, поясніть, що кожний, зірвавши пелюстку, може задумати одне потаємне бажання. Розказати про нього іншим можна лише тоді, коли пелюстка облетить увесь світ. По черзі діти з пелюстками кружляють разом з усіма примовляючи:

Лети, лети лепесток,
Через запад на восток,
Через север, через юг,
Возвращайся, сделав круг,
Лишь коснешься ты земли,
Быть по-моему вели.

Потім дитина з пелюсткою повертається на місце і відкриває дітям своє потаємне бажання. Якщо воно пов'язане із задоволенням його власних потреб, дайте йому жовту фішку; якщо має суспільне значення – червону. Будемо сподіватися, що в першій сімці опиняться альтруїсти, готові піклуватися про інших. Тоді їхні бажання стануть моральним зразком для інших дітей, які слідом за ними отримують квіточку – леліточка. Друга сімка, розібравши пелюстки, вирушає в політ, а повернувшись, по секрету говорять про своє бажання вихователю (це потрібно, щоб діти не дублювали один одного), а потім одноліткам, отримуючи різні за кольором фішки, в залежності від бажань. Зібравши в кінці фішки, для себе оцініть рівень моральності дітей своєї групи, але не кажіть їм про це, тому що в подальшому вони можуть приховати свої потаємні бажання, орієнтуючись на оцінку дорослих. Краще, підводячи підсумки гри, обговорити висловленні бажання і пояснити, які з них сподобались всім дітям, пояснити чому. Кожна дитина пам'ятає своє бажання і, можливо, замислиться над тим, чому воно сподобалось чи не сподобалось іншим. Кожна повторна гра повинна сприяти саме цьому.

Отже, до 6-7 років дитина досягає певного рівня зрілості, у неї складається про себе уявлення як про члена суспільства, усвідомлення соціальної значущості свої індивідуальних якостей і соціального положення.

Саме в грі формується мотив стати дорослим і реально здійснювати його функції. Саме тут, відображуючи дії і взаємовідносини дорослих людей, діти усвідомлюють свої права і обов'язки. В грі вперше відбувається підкорення одних мотивів іншими: задля того, щоб добре виконати роль, дитина подавляє ситуативні бажання.

Таким чином, гра – це діяльність по орієнтації в сенсі людської діяльності. Вона орієнтовна за своєю суттю. Саме тому вона і стає ведучою діяльністю в дошкільному віці.

Готовність дитини до навчання визначається не обсягом знань, що вона має, а тим, наскільки у неї розвинута розумова діяльність, тобто вміння аналізувати предмети, що сприймаються, порівнюватися їх, систематизувати, групувати, узагальнювати. Саме вміння здійснювати розумові операції забезпечує дітям свідоме засвоєння знань і водночас подальше розумовий розвиток.

Важливою складовою готовності до навчання є пізнавальна активність. Діти, у яких ця активність розвивається своєчасно і нормально, нерідко докучають дорослим запитаннями «Що це?», «Чому?». Так своєрідна допитливість дітей і задоволення її дорослими стимулюють розвиток дітей, сприяють формуванню осмислених знань, тобто таких, якими діти здатні самостійно користуватися в нових для них ситуація, розв'язувати нові побутові і навчальні завдання.

Відомо, що не у всіх дітей, котрі приходять до школи сформовані ті розумові властивості, які забезпечують їм подальше успішне набуття знань і навичок. Ці діти зазнають великих труднощів як у процесі засвоєння знань, так і під час їх застосування. Несформованість розумової діяльності веде до формального засвоєння знань, які характеризуються поверховістю,

недостатньою гнучкістю. Такі знання неміцні, вони швидко забуваються.

Розвиток розумової діяльності дошкільників зазвичай здійснюється в процесі гри, проте гра при цьому спрямована на розвиток певних розумових дій.

Великої уваги в роботі з дошкільниками потребує така важлива розумова операція як порівняння, бо саме воно лежить в основі пізнання. Впізнати якийсь предмет означає віднести його до якоїсь категорії.

Порівняння нерозривно пов'язане з іншими розумовими операціями: аналізом – виділенням окремих частин, ознак предмета і синтезом – поєднанням їх. Адже щоб порівняти предмети за якоюсь ознакою, треба виділити її в об'єктах, які порівнюються. Навчаючи дітей порівнювати, водночас навчаємо їх виділяти і зіставляти певні ознаки предметів.

Розвиваючи будь-яку операції, треба спиратися на наявні у дітей знання. Спочатку слід порівнювати предмети за зовнішніми ознаками. Наприклад, дітям пропонуються дві фігури – трикутник і квадрат. Малята називають їх. Далі пропонується пояснити, чим ці фігури не схожі. Вихованці відповідають. Педагог: «Нумо ж полічимо, скільки кутів у трикутника», показує на кожний кут. Малята лічать три кути. Потім їм пропонується полічити кути у квадрата, діти так само з допомогою рахують кути квадрата. Після цього вони розповідають чим ці фігури відрізняються. Відповідь має бути такою: «У трикутника три кути, а у квадрата – чотири».

Далі дітям пропонується роздивитися три фігури: квадрат, чотирикутник, трикутник і відповісти, які з них схожі між собою. Вихованці мають показати на квадрат і чотирикутник, і пояснити, чим вони схожі. Педагог запитує: «Це фігури тільки схожі чи однакові?». Якщо діти скажуть, що схожі, то мають пояснити, чим вони відрізняються. У випадку, якщо дитина скаже, що однакові, необхідно дати їй можливість накласти квадрат на чотирикутник, щоб виділити ознаку – довжину ліній.

Обов'язково треба, щоб діти пояснили, чим фігури не схожі, тобто

виділили основну для даного випадку ознаку. Для закріплення виділених ознак дітям необхідно дати завдання знайти у приміщенні, в якому вони навчаються, «предмети», що мають трикутні, чотирикутні і квадратні форми. Виконання такого завдання допомагає їм зрозуміти, що одні й ті ж ознаки мають різні предмети.

Добре впливають на розвиток процесу порівняння у дошкільників ігрові вправи на виявлення відмінності у схожих малюнках. Дітям пропонуються малюнки із зображенням трьох сніговиків, які мають схожості та відмінності. Вони мають сказати, чим вони схожі і чим відрізняються одне від одного.

Подібні вправи часто друкуються на сторінках дитячих видань. Доцільно пропонувати батькам виконувати їх зі своїми дітьми вдома.

Для ефективного розвитку у дітей уміння порівнювати необхідно використовувати і складніші завдання, а саме – порівняння предметів за кількома ознаками. Ці завдання-ігри потребують у дітей розподілу уваги між кількома об'єктами й одночасно орієнтації на різні їх ознаки.

На великій картці намальовані предмети, що мають певні геометричні форми (м'яч-коло, хусточка-квадрат, намет-трикутник), біля них по п'ять клітинок різного розміру: по дві великі і три маленькі. На окремих маленьких картках зображені відповідні геометричні фігури різної величини. Завдання полягає в том, щоб розкласти маленькі картки у вільні клітинки, орієнтуючись на форму і розмір.

Інструкція. Уважно розглянь малюнки. Подумай і розклади картки, що куди підходить.

Пропонуємо приклад складнішого завдання.

На великій картці намальовані діти із ранцями на спинах. Окремо намальовані діти, але без ранців та їхні ранці. Завдання полягає в тому, щоб знайти ранець кожної дитини.

Інструкція. Роздивіться малюнки, знайдіть де чий ранець і поставте його у відповідну клітинку.

Розвиваючи у дітей уміння порівнювати, їх потрібно привчати робити це послідовно. Вони мають зрозуміти, що порівняння здійснюється у певному порядку. Якщо, наприклад, порівнюються ляльки, то спочатку треба роздивитися волосся, обличчя, далі – руки, одяг, ноги, взуття, його розмір. Порівняння у певній послідовності забезпечує дитині співвідносний аналіз усіх виділених ознак.

Розвиток аналізу, порівняння забезпечує у дошкільників формування більш складних розумових операцій класифікації та узагальнення, тобто об'єднання предметів і явищ у групи, класи на основі загальних ознак. Наприклад, овочі ростуть на городі, фрукти – це плоди, які ростуть на деревах. Складність цього процесу полягає в тому, що предмети поєднуються за загальними, істотними ознаками, які не збігаються із зовнішніми. Кожен предмет має різні ознаки, за якими він може бути віднесений в ту чи іншу групу. Наприклад, є зошити для письма, математики, малювання. Щоб віднести конкретний зошит до якоїсь категорії, необхідно виділити певну ознаку.

Дошкільники, групуючи предмети, часто спираються на зовнішні, видимі ознаки і тому класифікують їх неправильно. Враховуючи те, що правильність узагальнення забезпечує формування у дітей правильних понять про навколишній світ, розвитку цієї операції має приділятися багато уваги. З цією метою доцільно використовувати різні ігри.

Наприклад, дітям пропонуються 16 малюнків, з яких можна утворити вісім пар за родовими ознаками (стіл, ліжко, штани, сорочка, корова, кінь, яблуко, груша, черевики, чоботи, машина, автобус, морква, огірок, дуб, береза). Треба знайти пару до кожного малюнка. Коли малята виконують завдання, педагог просить назвати узагальнюючим словом кожену пару. Якщо комусь із дітей завдання видається складним, дорослий одну групу називає сам.

Доцільно міняти принцип групування, щоб діти розуміли, що між предметами існують різні зв'язки.

Наводимо приклад таких пар.

Верхній ряд малюнків подається на одній великій картці, внизу – малюнки на окремих картках. Діти мають визначити, який предмет до якого підходить.

Розвиток класифікації у дітей краще відбувається, коли їх навчають бачити кілька ознак у предметах, за якими поєднувати. Наприклад, завдання, що передбачає групування предметів з урахуванням двох ознак – функціонального призначення і розміру. Діти мають вибрати серед малюнків, зображених на окремих картках, відповідні за змістом і розміром до тих, які подані на великій картці. Цій меті добре слугують такі ігри. Вихованцям пропонуються окремі малюнки, на яких зображені корова, кінь, свиня, коза, заєць, машина, тигр, лев, ведмідь, курка, качка, гусак, горобець, ластівка, індик, ворона, снігур. Педагог пропонує дітям поділити малюнки на дві групи. Малята, маючи уявлення про тварин і птахів, повинні зробити це без труднощів. Далі педагог дає дітям малюнки, на яких зображені лише тварини і просить розкласти їх на дві групи, але не пояснює як. Діти мають відокремити диких тварин от свійських. Якщо діти самостійно не впораються з цим, можливі різні види допомоги: 1) педагог сам кладе тигра в один бік, корову – в інший і пропонує групування самостійно – це наочна допомога; 2) педагог просить дітей пригадати, які тварини де живуть – ця допомога передбачає актуалізацію знань.

Після цього аналогічно використовуються малюнки із зображенням птахів. Діти мають перш за все поділити їх на диких і свійських.

Цікавими і корисними для розвитку дітей є ігри на вилучення зайвого малюнка: серед групи малюнків є такі, що підходять один до одного, а один – зайвий. Завдання дитини – знайти його і пояснити, чим він відрізняється від інших. Набори об'єктів можуть бути різноманітні, наприклад, морква, цибуля, картопля, груша; трактор, літак, трамвай, пароплав; окунь, карась, щука, качка; яблуко, абрикос.

Розвиток розумової діяльності передбачає формування у дітей уміння

міркувати, розмірковувати, бачити причинно – наслідкові зв'язки у явищах. Цей процес успішно відбувається тоді, коли педагог не просто повідомляє вихованцям нові знання, а ще й активізує їхнє мислення, спонукаючи дітей використовувати свої знання про знайомі їм явища для пояснення нових. Така активізація здійснюється у процесі бесіди. Педагог, наприклад, запитує дітей: «Подумайте і поясніть, чому весною в річці дуже багато води?». Якщо діти одразу не можуть відповісти, педагог додатковими запитаннями допомагає їм відтворити знання про сніг, весну. Зрештою, дітям стає зрозумілим явище, про яке їх запитували.

Запитання, які потребують від дітей міркування, можуть бути різні, але всі вони мають бути спрямовані на активізацію наявних у них знань. Наприклад, з чого проростає рослина? Який транспорт називається водним? Який наземний? Який повітряний? Чи стане снігова баба теплою, якщо її вдягнути в шубу? Чому калюжі після дощу влітку швидко зникають? Чому весною сніг починає танути? Чи ростуть дерева взимку? Чому, коли букет ставлять у вазу, туди наливають води? Чому у качки є перетинки між пальцями, а у курки немає?

Багатий матеріал для розвитку розумової діяльності дає робота з малюнками. Завдання тут можуть бути найрізноманітнішими, але найдоцільнішими для розвитку мислення є такі, де дітям треба розмірковувати, розкривати причинно-наслідкові зв'язки в зображених подіях, пояснювати їх. Прикладом одного з так завдань є встановлення послідовності малюнків.

Доцільним є завдання на порівняння сюжетних малюнків (схожих за сюжетом).

Роботу за цими малюнками краще проводити так. Спочатку діти складають розповідь за однією серією малюнків, після розповіді вони можуть вигадати назву до неї. Далі така сама робота проводиться за другою серією малюнків і лише після цього малята одержують завдання порівняти малюнки, знайти, чим вони схожі, чим відрізняються.

Отже, у багатогранному процесі підготовки дітей до школи чільне місце займає розвиток їхньої розумової діяльності і пізнавальної активності. Якщо дитина вміє читати, це ще не означає, що вона вже підготовлена до школи. Більш значним показником цього є розуміння прочитаного або прослуханого: вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки в описаних явищах, відповісти на запитання з приводу прочитаного, міркувати. Для цього використовують спеціальні ігри, які, формуючи вміння узагальнювати предмети різними ознаками, водночас уточнюють, збагачують знання дітей, готуючи їх до навчання.

Розвиток волі дошкільників підкоряється закономірностям розвитку психіки в цілому. При правильній організації процесу виховання та навчання, при будівстві необхідних умов вольова поведінка дітей удосконалюється. Навпаки, при ігноруванні дорослими важливості формування волі в період дошкільного віку можливе істотне уповільнення розвитку вольової сфери дітей, що потягне за собою цілий ряд негативних наслідків і в розвитку інших компонентів психічного життя дошкільників та їхньому загальному розвитку в цілому.

Виділяємо ряд рекомендацій батькам та вихователям, які є цінними під час формування вольових якостей у дітей дошкільного віку:

1. Рішуче значення у формуванні наполегливості і витримки дошкільників має керівництво дорослих.

Дорослим, перед усім, батькам дітей, педагогам, які займаються вихованням дошкільників, треба використовувати прийоми і засоби, які направляють розвиток даних вольових якостей.

Засобом формування вольових якостей можуть служити найрізноманітніші види діяльності. Важливо лише знаходити в них та й спеціально виробляти ситуації, які призводять до проявлення наполегливості і витримки. Наприклад, дуже корисною для розвитку цих двох вольових якостей є трудова діяльність дітей – чергування дошкільників в їдальні. Навіть в цій не

настільки складній діяльності необхідна і витримка, і наполегливість, так як до дітей, виконуючих обов'язки чергових, пред'являється ряд вимог: пам'ятати про свої обов'язки, утриматися від бажання продовжити свою гру і прогулянку, а замість цього піти в їдальню і накрити на столи, просервірувати їх (але ж інші діти в цей час грають).

Хорошим помічником у формуванні вольових якостей є ігрова діяльність, навіть сюжетно-рольові ігри дуже часто містять в собі такі ситуації, де дітям необхідно проявити вольові зусилля, контролювати свою поведінку. Наприклад, треба володіти певною долею витримки, щоб прийняти на себе і потім виконати другорядну роль в грі, бо дошкільникам подобається виконувати головні ролі (мами, лікаря, вихователя, вчителя), але ж комусь треба бути і в ролі молодшого, хворого, учня, інакше гра не відбудеться, тобто навіть в грі дітям доводиться робити й те, що не дуже хочеться, володіти собою задля успіху спільної діяльності з однолітками.

Використовуються ще й вправи, ігрові завдання, рухові ігри, направлені на зниження імпульсивності дітей та на розвиток у них можливості до витримки.

Вправа «Завмири»

Мета: навчити дітей навичкам елементарного контролювання своєї поведінки, навчання розвитку можливості до подолання імпульсивних проявлень (пов'язаних, перш за все, з бажанням погратися, побалуватися, коли необхідна обмеженість в цьому на деякий час).

Суть вправи.

Спочатку зовсім незначний час дошкільнику пропонується посидіти в кріслі без рухів, абсолютно розслабившись. Дозволені тільки рухи вік (моргання). Протягом шести днів поступово добавляти по 20-30 секунд, доводячи таким чином цей час приблизно до 5 хвилин, і потім на протязі ще трьох днів «завмирати» до 5 хвилин.

Примітка:

1. Необхідний індивідуальний підхід в дозуванні часу виконання вправ (в залежності від можливостей дитині в проявленні витримки).

2. При необхідності на перших порах виконання вправи можна запропонувати дитині уявити себе в ролі тренуючого розвідника, якоїсь тварини, яка потребує тихої поведінки (в залежності від інтересів дошкільників).

3. Трохи пізніше дітям пропонується виконати дану вправу в умовах, де в полі зору дошкільника, сидячого в кріслі, неподалеку грають в якусь привабливу гру інші діти.

Вправа «Будильник».

Мета: розвинути можливість у дітей до саморегуляції своєї поведінки.

Суть вправи.

Використовується годинник-будильник, який видає голосно звуковий сигнал. Після цього дитині треба відрахувати до п'яти і тільки після цього дозволяється встати зі стільця і зробити в даний момент те, що хочеться.

Примітка.

Дана вправа особливо рекомендується дошкільникам зі слабою ступінню вираженості можливості до витримки, дітям особливо імпульсивним і невитриманим.

Ігрове завдання «Розсміши»

Мета: навчити дітей за допомогою вольових зусиль контролювати свої емоційні проявлення.

Суть завдання.

Дві дитини стають на невеликі відстані один проти одного (але не менше, ніж на два кроки один від одного, щоб не доторкатися руками). Одній дитині необхідно за допомогою міміки та жестів, або використовуючи смішні слова, примусити стоячого навпроти усміхнутися, розсміятися. Другій же дитині треба за допомогою вольових зусиль утриматися від відповідної реакції (тобто, сміху, усмішки) на дії учасника цього завдання. Виграє той, кому вдалося проявити

витриманість в проявленні своїх емоцій. Учасники міняються місцями, щоб виконати протилежні вимоги.

Примітки:

1. Рекомендується спочатку здійснювати контроль за поведінкою дітей, так як вони можуть не контролювати свої емоційні проявлення в подібних іграх, порушуючи правила і вимоги ігрового завдання.

2. Можна змінювати суть завдання, замінюючи вимогу не розсміятися вимогою промовчати у відповідь на питання, які задають інші учасник гри.

Варіант гри «Промовчи»

Для розвитку можливості до подолання імпульсивних проявлень доцільно організувати спостереження з дітьми за об'єктами, потребуючих до себе особливої обережності при їхньому вивченні, спокійної і уважної поведінки на протязі виділеного часу. Можна організувати такі спостереження:

- спостереження за поведінкою птахів (сорокою, дятлом, горобцем на дереві);
- спостереження за собакою, яка спить;
- спостереження за кішкою, яка підкрадається;
- за працею медсестри дитячого садка;
- спостерігати за снігом, який тане.

2. Вихованню волі у дітей сприяє особистий прилад дорослих, в першу чергу батьків. Наприклад, можна порекомендувати батькам акцентувати увагу дітей на тому, як вони справляються з домашніми справами, які їм нелегко даються, але все ж таки прагнуть їх виконання.

Прикладом витримки може бути для дитини спокійне перенесення невеликого болю під час щеплення від грипу, які робляться батькам, вживання гірких, несмачних ліків під час хвороби.

3. Немало важливу допомогу під час формування наполегливості та витримки складає правильний режим, фізична культура, дитячий спорт. Привчання дошкільників до систематичного виконання ранкової гімнастики

призводить до вироблення вмінь здійснювати вольові зусилля над собою тоді, коли організм ще не знаходиться в абсолютному стані бадьорості.

4. Доцільно створювати ситуації, коли дошкільникам необхідно відмовлятися від цікавої гри задля заняття, задля виконання трудової діяльності, задля надання допомоги іншому, хоча інша частина дітей в цей час грає.

5. Важливим у формуванні витримки та наполегливості у дітей дошкільного віку є правильне дозування фізичного і психічного навантаження на організм. Інколи діти від того слабівільні, що в них немає необхідного запасу нервових і фізичних сил для подолання перешкод.

6. Важливо не тільки контролювати діяльність дітей, пов'язану з проявленням вольових якостей, але й важливо хвалити навіть за малі успіхи дошкільників по подоланню імпульсивних спонукань і проявлення позитивних вольових якостей. Необхідно вчити дітей здійснювати маленькі перемоги над собою, надаючи їм таким чином більшу впевненість в своїх силах і прагнення зробити щось необхідне і корисне, навіть якщо при цьому необхідно буде відмовитися від наступного свого «хочу».

Отже, дошкільний вік є важливим етапом закладення вольової поведінки, яка має свою специфіку і пов'язана з такою особливістю як добре виражена імпульсивність. Важливу роль у формуванні вольової поведінки дошкільників відіграють дорослі, які займаються вихованням та навчанням дітей в колі сім'ї та в системі суспільного дошкільного виховання.

У період дошкільного віку з'являється ще й таке нововведення як довільна пам'ять. Саме цьому виду пам'яті передуює зіграти найважливішу роль в послідуєчому навчанні в школі. У дитини 5-6 років можна й треба розвивати всі види пам'яті – образну, словесно-логічну, короткочасну, довготривалу й оперативну.

Однак основний акцент слід зробити на розвитку довільності процесів запам'ятовування і відтворення, оскільки розвиток цих процесів, як і довільних

форм психіки взагалі, є одною із найважливіших передумов готовності дітей до навчання в школі.

Розвиток довільної пам'яті потребує наступних етапів:

1. Навчання умінню приймати мнемічне завдання – це вміння виділяти ціль запам'ятовування.

Це означає:

- вміти уважно вислухати завдання до кінця;
- прагнути активного запам'ятовування необхідної інформації;
- намагатися самостійно згадати забуту інформацію під час відтворення.

Активне запам'ятовування необхідної інформації потребує оволодіння елементарною формою повторення, як прийому запам'ятовування. Ця форма повторення супроводжує процес прийняття завдання, дитина відразу по ходу звістки цього завдання наче по інерції повторює за дорослим те, що треба запам'ятати.

Таке повторення легко усвідомлюється дітьми і швидко засвоюється як прийом запам'ятовування. Розглянемо цей процес на прикладі гри «Запам'ятай предмети». Суть гри проста: показуєте дитині на короткий час певну кількість знайомих їй предметів, вона повинна їх запам'ятати, а потім назвати.

Перше, чому вчимо дитину – це називання вголос предметів, які необхідно запам'ятати. Це важливо для того, щоб дитина сконцентрувала свою увагу на цих предметах. Крім називання предмета вголос можна запропонувати малюку взяти його в руки, потримати, вивчити його форму. Даний прийом теж призводить до підвищення ефективності запам'ятовування, так як використовується ще один канал поступу інформації – тактильний.

Другий етап – повторне називання дитиною кожного предмету. Вона називає всі предмети 2-3 рази, але не підряд один і той же, а по колу. Таке повторення хоч і покращує запам'ятовування, але ще не є найефективнішим. Оволодіння ним важливе для підготовки наступного етапу.

Третій етап – навчання повторенню з виділенням різних особливостей

запам'ятовуючого предмета. Малюк кожен раз, коли називає предмет, направляю увагу на якусь іншу його деталь. Наприклад, при першому повторенні слова «портфель» – на ручку портфеля, при другому – на його замок тощо.

Четвертий етап є найважливіший і найскладніший для дитини – навчання самоперевірці того, що вдалося запам'ятати. Після того, як зроблене повторення, пропонуємо малюку перевірити себе – наскільки добре він запам'ятав предмети. Дошкільник закриває очі і пробує назвати їх. Якщо все буде названо без помилок, означає, запам'ятав добре.

Якщо ж були допущені якісь помилки або щось не було названо, то пропонуємо малюку ще раз подивитися на предмети, самостійно визначити, які з них були забуті, і назвати їх. Це є фактично ще одним повторенням, однак в цьому випадку воно відрізняється вже вибірковістю, так як повторюється лише те, що гірше запам'яталось. Як тільки забуте згадане, самоперевірку необхідно провести ще раз.

Ще один прийом запам'ятовування – використання одних картинок для запам'ятовування інших. Зробити це можна так. Пропонується п'ять «основних» картинок, а коли дитина їх уважно розглянула – ще п'ять «допоміжних», кожна з яких має певний смисловий зв'язок з якоюсь «основною» картинкою (наприклад, лижі-лижна палка, яблуко-груша).

Потім іде підбір до «основних» картинок «допоміжних» так, щоб утворились однакові за смислом пари. Коли малюк це зробить, прибираються «допоміжні» картинки і пропонується йому згадати їх, використовуючи «основні» (вони залишаються перед ним). Таким чином дитина вчиться з допомогою «основних» картинок називати «допоміжні». Це перший етап навчання.

На другому етапі вирішуються ті ж завдання, що і на першому, тільки замість «основних» картинок використовуються слова. Називаються 7-8 слів і пропонується стільки ж «допоміжних» картинок. При цьому картинки

підбираються малюком відразу по ходу називання слів. Потім картинки прибираються, знову зачитуються послідовно кожне слово, а дитина повинна згадати, яку картинку до цього слова вона підбирала. На цьому етапі дитина закріплює навик використання одного об'єкту, (слів) для називання іншого (картинок).

На третьому етапі ставиться перед дитиною завдання – запам'ятати «основні» картинки, використавши «допоміжні». Так розглядається 8-9 «основних» картинок, а потім стільки ж «допоміжних», після чого прибираються всі «основні» картини і дитина згадує їх, орієнтуючись на залишені на столі «допоміжні».

Четвертий етап аналогічний третьому, з тою лише різницею, що замість «основних» картинок дитина повинна запам'ятати слова. Їй послідовно читаються десять слів. Після кожного слова дитина підбирає допоміжну картину, яка підходить по смислу і може полегшити запам'ятовування цього слова. Через 1-2 хвилини після того, як підібрані всі картини, малюк називає названі слова, які він запам'ятав. При називанні слів дошкільник повинен спиратися на наочно представлені «допоміжні» картини.

П'ятий етап – заключний. На цьому етапі продовжується навчання дитини використовувати «допоміжні» картини задля опори для запам'ятовування і називання слів. Однак тут з'являється ще одне ускладнення. Після того, як зачитуються всі слова (а їх кількість на цьому етапі можна довести до п'ятнадцяти) і дитина підбрала до них картини, ці картини зі стола прибираються і дитина згадує слова. Таким чином, на цьому етапі дитина вчиться відтворювати слова вже не з реальною, а з осмисленою опорою на картини. Можливо, що досягнути абсолютного успіху на п'ятому етапі дитині 5-6 років буде не просто. Тоді навчання і тренування треба продовжувати і в більш старшому віці.

2.3. Робота з батьками з підготовки дитини до школи

Мета роботи вихователя закладу дошкільної освіти з батьками дошкільників – довести до їх відома, що саме вони, батьки, можуть багато чого зробити в процесі розвитку їхніх дітей і в процесі підготовки їх до школи. Так як вони є першими і найважливішими вихователями своїх дітей.

Форми роботи з батьками дошкільників:

- рекомендації щодо проведення занять батьками вдома зі своїми дітьми по підготовці до школи;
- бесіди стосовно підготовки дітей до школи;
- просвіта батьків;
- корекційна робота з батьками «Батьківський семінар».

Рекомендації батькам:

1. Заняття повинні бути короткими – по 10-15 хвилин, оскільки можливість дитини утримувати увагу обмежена, і регулярними (наприклад, через день), так як тільки регулярні заняття забезпечують неперервність навчання.

2. Їх треба починати і закінчувати завданнями, які дитина точно виконає.

3. Не квапитися переходити до наступного завдання, якщо попереднє не виконане.

4. Знання дітей не повинні обмежуватися тільки тим, що їх оточує. Уявлення про рослини, тварин та про багато чого іншого можна дати, показуючи ілюстрації в книжках. Це навчить дитину аналізувати, виділяти схожості та відмінності, дасть основні навички класифікації предметів та явищ.

5. Якщо процес класифікації гальмується, треба приділяти цьому особливу увагу. Можна зробити картки (одяг, взуття, фрукти, овочі, ягоди, домашні, дикі тварини) і пограти хто швидше вибере фрукти або хто знайде більше диких звірів.

6. Не можна допускати, щоб дитині було не цікаво під час занять. Якщо

дитині весело навчатись, вона вчиться краще. Зацікавленість – краща із мотивацій, вона робить дітей по-справжньому творчими особистостями і дає їм можливість відчувати задоволеність від інтелектуальних занять.

7. Повторюйте вправи. Розвиток розумових можливостей дитини визначається часом і практикою. Якщо якась вправа не виходить, то доцільно зробити перерву, повернутися до неї пізніше або запропонувати дитині більш легкий варіант.

8. Не проявляйте зайвої тривоги з приводу недостатніх успіхів і недостатнього руху вперед або навіть деякого регресу.

9. Будьте терплячими, не кваптеся, не давайте дитині завдання, які перевищують її інтелектуальні можливості.

10. В заняттях з дитиною потрібна міра, не треба заставляти дитину робити вправу, якщо вона крутиться, втомилась. Спробуйте визначити грані витримки дитини і збільшуйте тривалість занять кожного разу на дуже невеликий час.

11. Діти дошкільного віку погано сприймають строго регламентовані, монотонні завдання, завдання, які повторюються. Тому під час проведення занять краще вибирати ігрову форму.

12. Уникайте неодобруючої оцінки, знаходьте слова підтримки, частіше хваліть дитину за її терпіння, наполегливість. Ніколи не підкреслюйте її слабкості в порівнянні з іншими дітьми. Формуйте у неї впевненість в своїх силах.

Дошкільник може не тільки узагальнювати, класифікувати, робити висновки, але і розуміти такі складні категорії, як простір і час.

Дитина дошкільного віку дуже допитлива і їй цікаво не тільки те, що відбувається навкруги, але й причини того, що відбувається. Батьки не завжди знають, як відповісти на те чи інше запитання. Краще чесно сказати, що ви не дуже добре знаєте, як відповісти, але обов'язково дізнаєтесь і потім розкажете. До речі, ви можете шукати відповідь на незрозумілі питання разом: в

енциклопедіях, книжках.

Крім системи знань про оточуючий світ, природу, суспільство у дитини перед школою повинен бути певний запас спеціальних уявлень, які допомагають їй засвоїти шкільний матеріал. Наприклад, діти повинні вміти розділяти просторове розміщення (верх, низ, над, під, справа, зліва, збоку і т.п.), повинні знати і вміти відрізняти основні геометричні фігури (коло, овал, прямокутник, трикутник). Вони повинні вміти розрізняти величину предметів, знати поняття: більше, менше, частина, ціле.

Просторове сприйняття і зорова пам'ять необхідні компоненти підготовки до письма та читання. Завдання на розвиток цих функцій є в спеціальних зошитах для занять з дітьми, по яких батьки і можуть працювати разом з дітьми.

Щоб правильно планувати заняття і розподіляти навантаження, батьки повинні знати особливості дитячого сприйняття:

- в 5-6 років діти вміють планувати свою діяльність, можуть сконцентровано, не відволікаючись працювати 10-15 хвилин;
- вони добре малюють, правильно і точно відтворюють геометричні фігури та їх поєднання, добре розрізняють вертикальні і горизонтальні лінії.
- словниковий запас в цьому віці – приблизно 2000 слів.

Батькам неслухняних дітей треба проявити терплячість і наполегливість (але без жорстокості, ображань), щоб заняття були успішними. В той же час не треба вимагати виконання того, що викликає активний протест, сльози, напругу. Хвилювання, страх, які дитина відчуває під час занять, можуть надовго відбити бажання взагалі будь-чим займатися разом з дорослими. Ще – не можна карати в процесі навчання. Будь-яка кара не допоможе навчанню, а створить нові проблеми.

Наступне питання, по якому вихователь закладу дошкільної освіти має просвітити батьків дошкільників – це сумісне читання, як необхідний етап розвитку дитини.

Робота з книжками є невід'ємним структурним компонентом у цілісній системі підготовки дітей до школи.

Основна мета цього напрямку роботи – підготувати дітей до систематичного курсу читання в початковій школі, пробудити і підтримати у дошкільників інтерес до книжки і бажання з нею спілкуватися, розвивати зв'язне мовлення дітей, сформувати елементарні уміння орієнтуватися у книжці з опорою на такі показники: написи на обкладинці, ілюстрації, розвивати увагу до засобів художньої виразності творів.

Мабуть, немає такої дитини, яка б не любила слухати читання їй в слух, та й більшість батьків із задоволенням читають своїм дітям, але мало хто задумується над тим, що сімейне читання може служити різним цілям: воно може розвіяти або втішити дитину, дати їй нові знання та позбавити від застарілих страхів, підштовхнути до самостійного читання.

У багатьох сім'ях є чудова традиція заспокійливого читання на ніч. Не думайте, що ви цим балуєте свою дитину. Ці хвилини приносять їй не меншу користь, ніж сам сон. Зустрічаються такі діти, які хочуть роками слухати одну й ту ж казку на ніч. Не треба з цим боротися, можливо, повторення знайомої історії дає дитині відчуття стабільності, допомагає розслабитися перед сном.

Особливе місце в літературному репертуарі вашої дитини повинне зайняти поетичне читання. Дуже важливо, щоб дитина звикла їх слухати з самого раннього дитинства (мова йде не про дитячі казки в віршах, а про справжню велику поезію). Вірші розвивають мову дошкільника, поширюють його словниковий запас, привчають до особливого, вдумливого відношення до літератури. Тому, чим раніше ви почнете читати вірші своїм дітям, тим краще.

Можна спробувати наспівувати хороші вірші замість колискових: будь-яка інформація, яку дитина отримує перед сном або в півсні, укріплюється в підсвідомості і залишається там назавжди, і має великий вплив на формування особистості. Звичайно, діти ще не зовсім в змозі вникнути в суть віршів, які ви їм читаете, і не треба намагатися пояснити її. Однак не треба через це

хвилюватися. Поки що дитина сприймає вірші як хорошу музику, а про що в них говориться, зрозуміє, перечитавши їх в дорослому віці.

Читання нових книг (назвемо це умовно літературним читанням) треба відкласти на той час, коли дитина активна.

Є діти, які з готовністю починають слухати будь-яку нову книгу. Але якщо ваша дитина відноситься з обережністю до всього нового, розкажіть їй раніше, що ви плануєте почитати з нею нову книгу, дайте самостійно розглянути малюнки, спробуйте зацікавити: «А знаєш, одна людина жила в маленькому будиночку на даху і вміла літати? Хочеш, я тобі про неї почитаю?».

Інколи діти активно відказуються слухати нову книгу або їм не цікаво під час читання тільки тому, що не доросли до неї. Буває, що та чи інша книжка не відповідає характеру дитини. Наприклад, є ранимі діти, які категорично не хочуть читати ніяких пригод та авантюрних історій через те, що їм страшно. Зате вони люблять історії про дітей, з якими нічого не трапляється.

Не треба підтримувати дитину в читанні новомодних видань, популярних серед її однолітків. Вибирайте для читання хороші, перевірені часом книги, написані хорошою літературною мовою.

Часто існує декілька перекладів однієї й той же зарубіжної книги. Спробуйте порівняти їх і вибрати кращий варіант. Дуже часто якіснішим залишається перший. Нові нерідко робляться для того, щоб повернути вирізані колись місця або просто для того, щоб мати можливість випустити нове видання.

Зверніть увагу на те, як видана книга. Папір повинен бути міцним, білим, хорошої якості, шрифт – чітким, розбірливим і достатньо крупним. Це важливо не тільки по естетичним, але й по медичним уявленням: починаючи самостійно читати, дитина може пошкодити очі, розбираючи дрібні букви, погано віддруковані на сіруватому папері. Ілюстрації повинні бути виконані на хорошому, художньому рівні. Вони не обов'язково повинні бути зовсім реалістичними, але дуже сміливі авангардистські експерименти на сторінках

улюбленої казки дитина навряд чи оцінить по достоїнству. Часто видають серії книг «Кращі художники – дітям» і т.д. Вони, безумовно, заслуговують особливої уваги.

Багатьом дітям необхідне навчаюче читання з елементами розвитку мови. Якщо вашому малюку важко переказати зміст прочитаного, якщо він погано запам'ятовує вірші або у нього не дуже великий запас слів, з ним необхідно займатися, і чим раніше, тим краще, інакше йому буде дуже важко навчатися в школі. Для занять беріть невеликі твори. Головне, щоб сюжет був яскравим, динамічним, легко запам'ятовувався. Прочитайте спочатку текст ви, повільно, виразно. Потім запропонуйте дитині в двох словах розповісти, що вона зрозуміла з прочитаного. Якщо важко, допоможіть сформулювати головну думку, задайте навідні питання. Якщо малюку все ж таки важко запам'ятати навіть короткий сюжет, спробуйте намалювати мультфільм, нехай дитина з вашою допомогою згадає і намалює хоча б схематично основні сцени, а потім, спираючись на малюнки спробує озвучити мультфільм. Ні в якому випадку не сваріть малюка за невдачі, розлади мови виправляються повільно. Якщо ж ви побачите, що ваші заняття зовсім не дають результатів, обов'язково зверніться до спеціаліста – логопеду, нічого соромного в цьому нема, а якщо ви витратите час, поправити справу буде набагато важче.

Особливе місце займає пізнавальне читання словників, енциклопедій та науково-популярної літератури. Воно ні в якому випадку не повинно замінити або витіснити літературне читання. Інакше ви ризикуєте перетворити малюка в емоційно нерозвиненого сухаря-знайку, який буде вважати, що казки – це тільки для зовсім маленьких, а від віршів ніякої користі. Але в помірній кількості пізнавальне читання дуже корисне, воно розширює кругозір малюка, вчить його працювати з довідниковою літературою.

Якщо дитина задала вам серйозне наукове питання, запропонуйте їй разом пошукати відповідь в словнику. Разом з тим, повчить її користуватися алфавітною вказівкою, знаходити потрібну статтю в словнику чи енциклопедії.

Головне, навіть якщо ви і раніше знали відповідь, не забудьте порадіти, находячи її разом з малюком. Тоді він надовго, а може, і на все життя збереже згадку про те, як разом з вами дізнався, як побудований магніт або крила птаха.

Ніколи не нав'язуйте малюку науково-популярні книги, навіть якщо саме вони подобались вам в дитинстві. Запропоновані невчасно, вони визвуть у дитини тільки нудьгу або навіть протест. Але ж якщо дитина зацікавилась якоюсь книгою, не пожалкуйте грошей, купіть їй її, навіть якщо ви впевнені, що ця зацікавленість триватиме недовго. Інтереси дітей змінюються дуже швидко, але це не означає, що ви витратите гроші дарма: бо дитина дізнається про те, що їй необхідно, перейде на нову сходинку розвитку. А хороша книга займе достойне місце в бібліотеці малюка. Можливо, вона ще діждеться свого часу і дитина знову згадає про свою зацікавленість нею.

Для батьків вихователь закладу дошкільної освіти може організувати семінари, на яких обговорюватимуться особливості інтелектуального, фізичного емоційного розвитку дітей дошкільного віку, проблеми сімейного виховання, навчання батьків дидактичним іграм та заняттям з дітьми.

Педагог також може організувати спеціальну корекційну роботу з батьками в формі методики «Батьківський семінар».

Охарактеризуємо найбільш типові помилки батьків і дорослих у виховних впливах і установках, які потребують корекції.

1. Негативна оцінка діяльності дитини. Дитині не можна говорити: „Ти не вмієш будувати, малювати і т.д.». В цих випадках дитина не може зберегти пробудження до даного виду діяльності, втрачає впевненість в собі.

2. Не можна дозволяти, щоб негативна оцінка діяльності дитини розповсюджувалась на її особистість. Це блокує розвиток дитини і формує комплекс неповноцінності.

3. Дуже важлива інтонація, емоційне забарвлення, звернення до дитини. Діти дошкільного віку реагують не тільки на зміст того, що говорить дорослий, але й на емоційне забарвлення, в якому заключається відношення до дитини.

4. Не можна порівнювати дитину з кимсь іншим, її не можна нікому протиставляти, такі порівняння є з однієї сторони психотравмуючими, а з іншої – вони формують негативізм, егоїзм.

5. Батьки повинні створити таку систему взаємовідносин з дитиною, в якій вона буде сприймати себе тільки сприятливо (як норму). Лише в цьому випадку дитина зможе нормально реагувати на чужі успіхи без зниження самооцінки.

6. В відношеннях до дитини не допускається різкий перехід від тільки позитивних оцінок до різко негативних.

Результатом корекції повинен бути розвиток контролю у батьків за своїм спілкуванням з дітьми, за своїми емоціями та їх зовнішніми проявленнями, так як часто батьки із-за великої любові до дітей, яка не підкріплюється знанням основних закономірностей їх психічного розвитку, допускають грубі прорахунки, які травмують дітей, деформують їхню психіку. Батьки безсвідомо використовують такі моделі виховання, які закладають фундамент невротизації дітей.

Підкреслюючи вище сказане, можна стверджувати, що для формування готовності до навчання в школі однієї підготовки у закладі дошкільної освіти замало. Необхідно, щоб вона підкріплялася ще й сімейною, гуртковою підготовкою. А як правильно її організувати – батьки можуть дізнатися через бесіди, рекомендації, просвітню діяльність вихователя закладу дошкільної освіти.

2.4. Результати дослідно-експериментальної роботи

Дослідна робота проводилась в період з 2 січня по 5 травня 2023 р., на базі приватного закладу дошкільної освіти, який продовжив свою роботу під час військового стану у місті В. У дослідженні приймало участь 16 дітей

старшого дошкільного віку: 8 дітей із групи 5-А і 8 дітей із групи 5-Б. В ролі експериментальної групи була обрана 5-А під назвою «Волошки». Вихованці ж групи 5-Б під назвою «Барвінок» були означені як учасники контрольної групи.

Констатуюча частина експерименту проводилась в обох групах, тобто з дітьми із групи 5-А і з дітьми із групи 5-Б. Констатуючий експеримент проходив в період з 2 січня по 30 січня 2023р.

Основна мета даної частини експерименту заключалася у виявленні рівня сформованості внутрішньої позиції дітей до навчання в школі, вивчення можливості дошкільників до розумових дій, знаходження показників розвитку у дітей можливості до проявлення наполегливості в ситуаціях, ускладнених необхідністю подолати імпульсивні проявлення. А також виявлення рівня сформованості пам'яті.

На період констатуючого експерименту використовували такі методи наукового дослідження, як:

- експеримент;
- спостереження;
- тести;
- бесіди з дошкільниками;
- метод експертної оцінки.

Розглянемо більш детально проведені нами заходи, в яких використовувались вище перераховані методи наукового дослідження.

Для вивчення емоційно-вольової готовності використовували експеримент. Він є найбільш важливим методом і проходив в звичних для дітей умовах, і заключався у виконанні дошкільниками завдання-доручення, яке йшло від педагога. Тобто, саме завдання перед кожною дитиною складав добре знайомий педагог, дослідник же в даному експерименті не приваблював до себе увагу дітей і не впливав на їхню поведінку.

Мета експерименту: встановити особливості проявлення наполегливості у дошкільників в ситуаціях, ускладнених необхідністю подолання імпульсивних

проявленнь, а також визначити характер і ступінь впливу імпульсивності на вольову поведінку кожної конкретної дитини.

Експеримент заключався у виконанні дітьми доручень педагога.

Суть завдання: дитині необхідно було заштрихувати намальовані на листку паперу квадрати, використовуючи простий олівець. Це завдання ускладнювалося умовами, в яких дитині треба було його здійснити. Завдання необхідно було виконати в груповій кімнаті, де грали інші діти.

Інструкція для дитини (у виді вступної бесіди для мотивування необхідності виконання завдання).

- Нам дуже потрібна твоя допомога. Завтра буде заняття по математиці, на яке треба багато розфарбованих квадратиків, а ми маємо дуже багато роботи. Якщо ти нам не допоможеш, то ми не зможемо провести заняття, бо діти залишаться без квадратів і не зможуть виконати цікаві завдання. Ти розумієш як нам необхідна твоя допомога?...(відповідь дитини).

Примітка: необхідно прагнути, щоб дошкільник відчув важливість доручення, яке йому дається, щоб дитина захотіла допомогти, усвідомила кінцеву ціль своєї праці.

...Спасибі, що погодився нам допомогти. Дивися, що треба зробити. На листку паперу намальовано багато квадратів. Ці квадрати треба заштрихувати простим олівцем всі по черзі. Як заштриховувати ти знаєш?... Ось так, поглянь! (Показати на іншому листі паперу). Необхідно старатися, бо ці квадратики треба для заняття.

Коли ти закінчиш виконувати завдання, покладеш все на цьому столі і скажеш про це. Тобі все зрозуміло?...

На період виконання дитиною завдання, педагог спочатку залишається з дошкільником в одній кімнаті, але не контролює відкрито іспитуємого, а займається нібито своєю справою, а потім виходить з кімнати. Після цього іспитуємий залишається в кімнаті лише з іншим дослідником, який нібито не має ніякого відношення до діяльності дошкільників. Тобто, дитина повинна

відчувати, що її ніхто вже не контролює.

Діти в цей час привабливо грали з іграшками. Одній з граючих дитині пропонувалось, щоб вона через якийсь час підійшла до іспитуємого і запитала, чи не хоче він пограти з ними. Таким чином, здійснювалась обстановка, де:

- з одного боку, іспитуємому необхідно було виконати відповідальне доручення;

- з другого боку, ситуація в групі (приваблива гра інших дітей, відсутність в кімнаті дорослого) підштовхувала іспитуємого лишити складне завдання і почати гру як і інші діти, тобто ситуація розрахована на появу у дитини імпульсивного бажання пограти.

Дані, отримані в ході цього експерименту були такими: дві дитини із групи «Волошки» імпульсивні проявлення подолали, проявили при цьому витримку і виконали завдання до кінця. Шість дошкільників не подолали і імпульсивність і не проявили витримку. З них п'ять чоловік навіть не закінчили виконання завдання.

У групі «Барвінок» склалася така ситуація: п'ять дошкільників не подолали імпульсивні проявлення, не проявивши при цьому витримки і пішли грати з іншими дітьми, і всі вони більше не повернулися до виконання завдання, тобто, не закінчили його. Три учасники все ж таки виконали завдання до кінця, подолавши імпульсивність і проявивши витримку.

На основі цих даних ми можемо констатувати, що результати експерименту майже схожі і в експериментальній, і в контрольній групах.

Так як для дітей характерна така особливість як ситуативність поведінки, то ми не стали обмежуватись лише проведенням вище описаного експерименту. Використали також метод спостереження за поведінкою дошкільників в різних видах діяльності і метод бесід з ними з метою зіставлення проявлень вольової поведінки з їхніми знаннями про елементарні норми поведінки. Бесіди будувалися на основі недовгої розмови. Інколи використовувалися малюнки, де на одних зображувалася правильна поведінка дітей з вираженим проявленням

вольових зусиль, а на інших зображувалась поведінка дошкільників, які діяли так, як їм хотілося. Така поведінка обговорювалася дітьми.

В ході таких бесід виявилось, що майже всі вихованці знають як треба себе поводити, а як не можна. Діти стверджують, що важливо зробити спочатку те, що тобі доручили, а не те, що захотілося.

На основі такого обстеження було виділено три рівня (показника) розвитку у старших дошкільників можливості до проявлення наполегливості в ситуаціях, які містять необхідність подолання імпульсивних проявлень в своїй поведінці, а точніше: низький, середній, вище середнього.

Результати в обох групах відображені в таблиці 2.1. для їх аналізу та порівняння:

Таблиця 2.1.

Показники розвитку у старших дошкільників можливості до проявлення наполегливості

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість дітей /в % відношенні	Кількість дітей/в % відношенні	Кількість дітей/в % відношенні	Кількість дітей/в % відношенні
Вище середнього	–	0%	1	12,5%
Середній	4	50%	3	37,5%
Низький	4	50%	4	50%

Як бачимо із таблиці 2.1., рівень вище середнього відносно розвитку у дітей можливості до проявлення наполегливості в ситуаціях, які містять необхідність подолання імпульсивних проявлень в своїй поведінці, на період констатуючого експерименту має лише одна дитина із контрольної групи, що складає 12,5% від кількості дітей, які брали участь в дослідженні.

Середній рівень мають 50% дітей (4 учасника) із експериментальної

групи та 37,5% дітей (3 учасника) із контрольної групи.

Низький рівень мають 50% дошкільників (4 учасників) в кожній групі, тобто даний показник однаковий і в експериментальній, і в контрольній групах.

Для виявлення рівня сформованості функцій мислення використовували такі методи оцінки:

- тест «Обведи контур» (для вивчення наочно-дієвого мислення);
- тест для оцінки словесно-логічного мислення.

Інструкція для дитини до тесту «Обведи контур». В цьому завданні тобі необхідно з'єднати прямими лініями фігури в нижній частині малюнка так, як це зроблено в верхній частині, точно повторюючи контур по зразку.

Дуже важливо зробити це як можна швидше і точніше. Всі лінії необхідно намагатися робити прямими і точно з'єднувати кути фігур. Оцінюється акуратність, точність і швидкість роботи. Дані, які отримали, відображені в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Рівень сформованості функцій мислення

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість дітей/в % відношенні		Кількість дітей/в % відношенні	
Слабкий	1	12,5%	–	0%
Середній	2	25%	3	37,5%
Хороший	4	50%	4	50%
Високий	1	12,5%	1	12,5%

Слабкий рівень наочно-образного мислення має одна дитина (12,5%) з експериментальної групи. Завдання вона виконувала довго (2хв.), лінії на всіх малюнках нерівні, з'єднання не повторюють заданого контуру.

Середній рівень мають два дошкільника (25%) із групи «Волошки» і три (37,5%) із групи «Барвінок». Вони правильно виконали по одному завданні, є нерівності й помилки в двох інших, час роботи 2хв.

Хороший рівень у чотирьох вихованців (50%) першої групи і також у чотирьох вихованців (50%) другої групи. Правильно виконане перше і друге завдання, є нерівності і невеликі помилки в третьому. Час роботи до 2 хв.

Один учасник (12,5%) експериментальної і один учасник (12,5%) контрольної групи мають високий рівень розвитку наочно-дієвого мислення. Всі лінії точно виконані за заданими контурами, прямі і точно з'єднують кути фігур.

Отже, як виявилось, дошкільники мають хороший рівень сформованості наочно-дієвого мислення. Інструкція до тесту для оцінки словесно-логічного мислення. Давай с тобою поговоримо, дай відповідь, будь ласка, на наступні питання.

1. Яка з тварин більша – кінь чи собака?
2. Вранці люди снідають, а ввечері...
3. Вдень на дворі світло, а вночі...
4. Небо голубе, а трава...
5. Черешня, груші, сливи, яблука – це що?
6. Чому, коли йде поїзд опускають шлагбаум?
7. Що таки Київ, Харків, Запоріжжя?
8. Котра зараз година?
9. Маленька корова – це теля. Маленька собака – це... Маленька овечка – це...
10. На кого більше схожа собака – на kota чи на курку? Чому?
11. Навіщо потрібні машині гальма?
12. Чим схожі один на одного молоток і сокира?
13. Що спільного між білкою і кішкою?
14. Чим відрізняється гвіздок від гвинта?
15. Що таке футбол, теніс, плавання?
16. Які ти знаєш види транспорту?
17. Чим відрізняється стара людина від молодой (як мінімум три

відмінності).

18. Для чого потрібно займатися спортом?

19. Чому вважається людина поганою, якщо вона не хоче працювати?

Під час аналізу відповідей, які давали діти, ми мали на увазі, що правильними відповідями можуть бути ті, які достатньо розумні і які відповідають змісту поставленого перед дитиною питання.

Було виділено чотири рівня, за якими проводилася оцінка відповідей дітей, а саме:

- слабкий рівень (правильна відповідь на 5-6 питань);
- середній (9-10 правильних відповідей);
- хороший рівень (11-14 правильних відповідей);
- високий (15-19 правильних відповідей).

Таблиця 2.3.

Рівень сформованості наочно-дієвого мислення

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість дітей/в	% відношенні	Кількість дітей/в	% відношенні
Слабкий	1	12,5%	2	25%
Середній	4	50%	3	37,5%
Хороший	2	25%	3	37,5%
Високий	1	12,5%	–	0%

З таблиці 2.3. видно, що слабкий рівень розвитку мислення мають одна дитина з експериментальної групи і дві дитини з контрольної. Середній – чотири дитини з експериментальної і три з контрольної. Хороший рівень має дві дитини з експериментальної і три дитини з контрольної. Високий – один дошкільник з експериментальної.

Для вивчення сформованості пам'яті використовували також тести.

Тест для оцінки довільної образної пам'яті.

Інструкція. Дитині показували 8 карток з зображенням різних предметів, добре їй відомих, і карту, розділену на 24 клітинки.

Кожному зображенню на картці повинні відповідати три зображення на карті: одне – ідентичне, друге – відрізняється якоюсь деталлю, третє – схоже лише загальним силуетом. Всі три зображення повинні бути виконанні в одному кольорі.

Перед дитиною кладеться карта і говорять: «Я тобі буду показувати маленькі картки, ти запам'ятай, що на них намальовано, і знайди таку ж картину на великій карті».

Час демонстрації однієї картки – 1-2 секунди.

Інтерпретація результату

Слабкий рівень: показує ідентичне або схоже з загальним силуетом зображення за 2-3-ма картками.

Середній рівень: за 4-ма.

Хороший: за 5-6-ма.

Високий: за 7-8-и.

Таблиця 2.4.

Рівень сформованості довільної образної пам'яті

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість дітей/в % відношенні		Кількість дітей/в % відношенні	
Слабкий	–	0%	1	12,5%
Середній	4	50%	4	50%
Хороший	4	50%	3	37,5%
Високий	–	0%	–	0%

Тест «Запам'ятай слова» (оцінка короткочасної слухової пам'яті).

Інструкція. Зараз я буду читати тобі слова.

Спробуй запам'ятати їх. (Читали дитині такі 10 слів: стіл, зошит, годинник, кінь, брат, яблуко, собака, лампа, вогонь, книга).

А зараз повтори, будь ласка, ті слова, які ти запам'ятав, в будь-якій послідовності.

(Фіксували перший результат. Потім диктували дитині ті слова, які вона не назвала, і так повторювали п'ять разів, фіксуючи кожний результат).

Інтерпретація результату.

Слабкий рівень: перший раз дошкільник запам'ятав 2 слова, після п'ятого повторення до 5 слів.

Середній рівень: перший раз – запам'ятав 3-4 слова, останній – до 7 слів.

Хороший рівень: перший раз – запам'ятав 5-6 слів, в кінці – до 8 слів.

Високий рівень: перший раз 7-10 слів, до п'ятого - 9-10 слів.

Отримані результати відображені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5.

Рівень сформованості короткочасної слухової пам'яті

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість дітей/в % відношенні		Кількість дітей/в % відношенні	
Слабкий	2	25%	1	12,5%
Середній	2	25%	3	37,5%
Хороший	4	50%	4	50%
Високий	–	0%	–	0%

Для виявлення сформованості мотиваційного компонента психологічної готовності використали методику «Бесіда про школу». (Автор Т.А.Нежнова).

Можливі варіанти відповідей та їх оцінка:

А. орієнтація на зміст учбової діяльності – 2 бала;

Б. орієнтація на зовнішні атрибути учбової діяльності і шкільного життя – 1 бал;

В. орієнтація на позашкільні види діяльності й умови – 0 балів. (додаток А) Дані, які отримали, наведені в наступній таблиці 2.6:

Таблиця 2.6.

Рівень мотиваційного компонента психологічної готовності

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	Кількість дітей/в % відношенні		Кількість дітей/в % відношенні	
Достатній	3	37,5%	2	25%
Початковий	3	37,5%	5	62,5%
Низький	2	25%	1	12,5%

Щоб виявити рівень соціальної готовності до навчання в школі (соціальну-компетентність та комунікативні навички) використали метод експертної оцінки.

Педагогам та батькам пропонувалося заповнити бланк «Профіль особистості дитини» (додаток Б), в якому вони дали оцінку розвитку соціальних та комунікативних якостей дитини, виходячи зі своїх повсякденних спостережень за нею. Після того, як дорослі заповнили бланк, прорахувавши середній профіль дитини, на його основі зробили висновок про рівень соціальної зрілості.

Таким чином виявилось, що десять дітей мають середній рівень розвитку соціальної зрілості, п'ять дітей – хороший рівень, а одна – слабкий.

Отже, виявивши рівень сформованості основних компонентів психологічної та соціальної готовності дитини до навчання в школі, виявили, що вони мають не достатній рівень розвитку для успішного навчання в школі, тому всі ці компоненти треба розвивати далі. Для цього пропонуємо форми й

методи, описані в розділі 2.2.

Формуючий експеримент, описаний в цьому розділі, проводився в період з 1 лютого 2023р. по 31 березня 2023р. з дітьми з експериментальної групи «Волошки».

Відповідно гіпотезі дослідження, у формуючому експерименті необхідно було організувати таку систему роботи, яка була б орієнтована на особистісну, психологічну, інтелектуальну діяльність.

Заключним етапом практичної частини дослідницької роботи було проведення контрольного експерименту в період з 3 квітня 2023р. по 5 травня 2023р. з дітьми експериментальної та контрольної групи.

Основна мета даної частини дослідження заключається в проведенні роботи, направленої на виявлення міри результативності та доцільності того, що здійснювалося в ході формуючого експерименту, що в подальшому дозволить міркувати про вірність припущення, вираженого в дослідницькій гіпотезі.

На період контрольного експерименту використовувалися такі методи наукового дослідження:

- експеримент;
- спостереження за поведінкою дошкільників;
- тести;
- бесіди з дошкільниками;

Зміст і характер проведення вказаних вище методів дослідження аналогічні періоду констатуючого експерименту, тому не розписуємо їх детально знову, а лише відмічаємо особливості, зміни.

Дані, одержані в ході експерименту, такі: 7 дошкільників (87%) із експериментальної групи «Волошки» подолали імпульсивні проявлення, проявивши при цьому витримку. Завдання виконали до кінця. Лише одна дитина не пододала імпульсивність і не виконала завдання до кінця.

Ситуація в контрольній групі «Барвінок» наступна: подолали

імпульсивність і проявили витримку 4 дитини (50%). Вони ж і виконали завдання до кінця. Не пододало імпульсивність, не проявивши витримки і не виконавши завдання до кінця, також 4 чоловіка.

Отже, якщо в експериментальній групі в результаті не проявлення витримки, до кінця не виконано завдання лише однією дитиною (тобто 12,5%), то в контрольній групі – чотирма дітьми (тобто 50%).

Якщо порівняти результати контрольного експерименту з результатами констатуючого, то можна побачити, що показники в контрольній групі практично не змінилися, а в експериментальній – покращилися.

В результаті спостережень за поведінкою дітей в процесі різних видів діяльності, а також бесід з ними, виявилось, що показники у експериментальній групі також вищі, ніж у контрольній.

Складемо порівняльну таблицю по показникам розвитку у дітей старшого дошкільного віку можливості до проявлення наполегливості в ситуаціях, які містять в собі необхідність подолання імпульсивності в поведінці на період констатуючого та контрольного експерименту.

Тобто, проаналізуємо, які зміни відбулися в експериментальній та контрольній групах після проведення формуючого експерименту.

Таблиця 2.7.

Показники розвитку у дітей старшого дошкільного віку можливості до проявлення наполегливості

Рівні	Експериментальна група				Контрольна група			
	До		Після		До		Після	
	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В %
Вище середнього	–	0%	3	37,5%	1	12,5%	1	12,5%
Середній	4	50%	4	50%	3	37,5%	4	50%
Низький	4	50%	1	12,5%	4	50%	3	37,5%

Отже, як видно з таблиці 2.7., ні в експериментальній, ні в контрольній групі показники не погіршувалися. Позитивні зрушення в плані зниження низького рівня на 37,5% в експериментальній групі, тобто вираженість степені проявлення можливості до наполегливості в ситуаціях, які містять в собі необхідність подолання імпульсивної поведінки, стала на одну сходинку вище у трьох дітей. В контрольній групі низький показник упав на 12,5%, тобто це характерно для однієї дитини. Дані, отримані після проведення тесту для оцінки мислення, наведені в наступній порівняльній таблиці 2.8.

Таблиця 2.8.

Показники розвитку мислення у дітей старшого дошкільного віку

Рівні	Експериментальна група				Контрольна група			
	До		Після		До		Після	
	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В%	К-сть дітей	В%
Слабкий	1	12,5%	–	0%	2	25%	1	12,5%
Середній	4	50%	3	37,5%	3	37,5%	4	50%
Хороший	2	25%	4	50%	3	37,5%	3	37,5%
Високий	1	12,5%	1	12,5%	–	0%	–	0%

Проаналізуємо зміни, що відбулися в експериментальній та контрольній групі після проведення формуючого експерименту.

Отже, як видно із таблиці 2.8, кількість дітей зі слабким рівнем і в експериментальній, і в контрольній групі знизилась на 12,5%, тобто, на одну дитину. Середній рівень в групі «Волошки» мають троє дітей, це на 12,5% менше, ніж до експерименту, так як одна дитина з цього рівня перемістилася до «хорошого» рівня, який піднявся на 25%.

У контрольній групі середній рівень покращився на 12,5%, тобто у однієї дитини підвищився цікавлячий нас показник. Відповідні зміни відбулися і стосовно розвитку пам'яті, які відображені в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9.

Показники розвитку пам'яті у дітей старшого дошкільного віку

Рівні	Експериментальна група				Контрольна група			
	До		Після		До		Після	
	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В%	К-сть дітей	В%
Слабкий	–	0%	–	0%	1	12,5%	1	12,5%
Середній	4	50%	3	37,5%	4	50%	4	50%
Хороший	4	50%	5	62,5%	3	37,5%	3	37,5%
Високий	–	0%	–	0%	–	0%	–	0%

У контрольній групі показники залишились без змін. А в експериментальній – «хороший» рівень підвищився на 12,5%, тобто, одна дитина із «середнього» рівня перейшла в «хороший».

Стосовно внутрішньої позиції дітей-дошкільників до навчання в школі спостерігали такі зміни:

Таблиця 2.10.

Показники розвитку внутрішньої позиції дітей-дошкільників до навчання в школі

Рівні	Експериментальна група				Контрольна група			
	До		Після		До		Після	
	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В %	К-сть дітей	В%	К-сть дітей	В%
Достатній	3	37,5%	6	75%	2	25%	3	37,5%
Початковий	3	37,5%	2	25%	5	62,5%	4	50%
Низький	2	25%	–	0%	1	12,5%	1	12,5%

На основі результатів дослідження видно, що на період констатуючого

експерименту показники розвитку основних компонентів психологічної і соціальної готовності дитини до навчання в школі і в експериментальній, і в контрольній групі були майже однаковими. Вивчаючи результати формуючого експерименту, виявили, що всі показники вищі в експериментальній групі. Ці дані дозволяють міркувати про доцільність та ефективність системи роботи, здійсненої в ході формуючого експерименту. А це значить, що ми маємо право стверджувати про вірність припущення, вираженого в гіпотезі дослідницької роботи, тобто, гіпотеза дослідження підтвердилася.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволило сформулювати такі висновки:

1. Готовність до шкільного навчання являє собою багатокомпонентне навчання.

2. Базовими компонентами готовності дитини до школи є психологічна готовність, яка складається з інтелектуальної, емоційно-вольової і мотиваційної, а також соціальна готовність.

3. Підготовка малюка до школи має бути гармонійною, враховувати всі його здібності.

4. Засобом успішного оволодіння дитиною шкільними знаннями, перед усім, є високий рівень розвитку вербального інтелекту і мотиваційної готовності до навчання в школі, прийняття позиції учня і високий рівень довільності психічних процесів.

5. На готовність дошкільника до навчання в школі мають вплив такі фактори та умови:

- сім'я;
- сусідство;
- однолітки;
- дошкільний навчальний заклад;
- взаємодія вихователя з батьками дошкільника;
- професійна компетентність педагога;
- використання педагогом різних підходів в процесі виховання

дошкільника.

6. У випадку несформованості компонентів готовності до навчання в школі, шляхом підбору спеціальних методів і прийомів (дидактичних і рухових ігор, завдань ігрового характеру, спостережень і т.д.) є можливим їх подальший розвиток і корекція. Ефективність такої корекційної роботи багато в чому

залежить від умілого застосування педагогом своїх знань про особливості психічного розвитку дітей даного віку, знань дидактичних принципів та закономірностей процесів виховання і розвитку особистості дитини.

На основі вивченої літератури та проведеного дослідження можемо сказати наступне:

- перед тим, як почати з дитиною корекційну роботу, необхідно за допомогою відповідних методик, тестів виявити рівень сформованості її підготовки, виявити причини несформованості компонентів (умови виховання та розвитку, особливості психічного розвитку даної дитини), намітити, в якому напрямку з дошкільником треба працювати (корекція пам'яті, розумових процесів, пізнавального інтересу і т.д.);

- виявивши основні напрямки подальшої роботи, необхідно визначити зміст цієї роботи по кожному напрямку (підбір необхідних для дитини методів і прийомів);

- завдання повинні визвати інтерес у дитини, який необхідно постійно підтримувати. Інтерес можна визвати наочністю матеріалів, використаних у завданнях;

- дуже важливо під час виконання завдань прищепити дитині віру в свої сили, не допускати виникнення заниженої самооцінки. Для цього треба частіше її хвалити, ні в якому випадку не можна кричати за допущені помилки, а лише показати, як їх виправити, щоб покращити результат;

- завдання повинні обов'язково поєднувати в собі елементи ігрової та учбової діяльності;

- завдання можуть бути різних видів і типів. Тому, займаючись з дитиною, не треба захоплюватися рішенням тільки одного типу, треба прагнути їх різноманіття, враховуючи при цьому можливість їх широкого використання в різних видах діяльності (дидактичні ігри, конструктивна і образотворча діяльність, спостереження на прогулянці, творчі ігри, бесіди);

- необхідно прийняти до уваги під час проведення психокорекційної

роботи важливість позитивного емоційного настрою і самого педагога, віра в майбутній успіх дитини, його доброзичливе відношення до нього, бажання допомогти в подоланні виниклих перед дитиною труднощів, при цьому не позбавляючи дошкільника самостійності, підтримуючи ініціативу дитини;

- ні в якому випадку не можна допускати поспішності в досягненні позитивних результатів, так як цей процес потребує достатньо великих зусиль і часу. Лише завдяки довгій праці з боку педагога та дитини, систематичної роботи можна досягнути бажаного.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айзман Л. К., Айзман Р. И., Шарова Г. И., Подготовка ребенка к школе. Москва : Просвещение, 1991. 15 с.
2. Амонашвили Ш. А. Здравствуйте, дети! Москва : Просвещение, 1986. 186 с.
3. Анастаси А. Психологическое тестирование. Москва : Просвещение, 1982. Т. 1. 500 с.
4. Артемова Л. В. Вчись граючись. Навколишній світ у дидактичних іграх дошкільників. Київ : Томіріс. 112 с.
5. Бардашникова И. А., Бардашников А. А. Учись играя. Харьков : Фолио, 1997. 12 с.
6. Бардин К. В. Подготовка ребенка к школе. Москва : Знание, 1983. 96 с.
7. Безруких М. М., Ефимова С. П. Знаете ли вы своего ученика? Москва : Просвещение, 1991. 176 с.
8. Богуні А. Г. Запрошуємо до розмови; посібник для роботи з дошкільниками. Київ : Освіта, 1996. 151 с.
9. Бойко О. В. Десять днів з майбутніми першокласниками. URL: <https://naurok.com.ua/desyat-dniv-z-maybutnimi-pershoklasnikami-37158.html>
10. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Москва : Просвещение, 1968. 467 с.
11. Божович Л. И. Проблемы формирования личности. Воронеж : Гранд, 1995. 24 с.
12. Буцькін С. В. Формування мотиваційної готовності дітей 6-7 років до навчання в школі. Київ : Освіта, 2001. 235 с.
13. Венгер А. А. Психологическая готовность детей к обучению в школе. *Развитие умений и умственное воспитание дошкольника*. Москва :

Просвещение, 1988. 53 с.

14. Венгер Л. А., Венгер А. Л. Готов ли ваш ребенок к школе? Москва : Знание, 1994. 192 с.

15. Венгер А. Л., Цукерман Г. А. Психологическое обследование младших школьников. Москва : Владос-Пресс, 2001. 160 с.

16. Выготский Л. С. Собрание сочинений. Москва : Просвещение, 1984. Т.2. 104 с.

17. Гатанова Н. В., Тунина Е. Г. Тесты для подготовки ребенка к школе. Для детей 6-8 лет. Москва: Олма-Пресс, 2001. 192 с.

18. Гильбух Ю. З. Диагностика психологической готовности к школьному обучению. К : Освіта, 1993. 178 с.

19. Голян Л. П. Дитина і навколишній світ. II молодша група. Віконечко в світ. Тернопіль : Богдан. 183 с.

20. Готовность детей к школе. Диагностика психического развития и коррекция его неблагоприятных вариантов / за ред. Е. А. Бугименко, А. Л. Венгер. Москва : ВНИК «Школа», 1989. 88 с.

21. Гуткина Н. И. Диагностическая программа по определению психологической готовности детей 6-7 лет к школьному обучению. *Психологическая наука и образование*. 1997. №2. С.28–35.

22. Дубовский С. Ф. Программа диагностики интеллектуальной готовности к школе. *Журнал практического психолога*. 1997. №5. С.6–12.

23. Дьяченко О. М., Веракса Н. Е. Что на свете не бывает? Москва: Знание, 1994. 25 с.

24. Житникова Л. Учите детей запоминать. Москва : Просвещение, 1985. 18 с.

25. Запорожец А. В. Психологическое развитие ребенка. Москва : Просвещение, 1986. Т.1. 158 с.

26. Кичатинов Л. П. Формирование мотивов деятельности школьников. Иркутск : АСТ, 1986. 30 с.

27. Корнієнко С. М. Сім'я та дитячий садок – одна родина: навч-метод. посібник. Тернопіль : Богдан. 180 с.
28. Корнилов К. Н. Воля и ее воспитание. Москва : Знание, 1957. 34 с.
29. Кравцов Г. Г., Кравцова Е. Е. Шестилетний ребенок. Психологическая готовность к школе. Москва : Знание, 1987. 80 с.
30. Кравцова Е. Е. Психологические проблемы готовности детей к обучению к школе. Москва : Педагогика, 1991. 152 с.
31. Менджерицкая Д. В. Воспитание детей в игре. Москва : Просвещение, 1979. 12 с.
32. Михайлова З. А. Игровые, занимательные задачи для дошкольников. Москва : Просвещение, 1985. 11 с.
33. Мудрик А. В. Социализация и смутное время. М.: Просвещение, 1991.- Сер.4 «Педагогика и психология» - №3. -56с.
34. Нартова-Бочавер С. К., Мухортова Е. А. Скоро в школу! Москва : Просвещение, 1998. 52 с.
35. Нестерова Е. М. Как подготовить ребенка к школе. Психологическая наука и образование. Москва.: Фаир-Пресс, 2000. 48 с.
36. Нижегородцева Н. В., Шадриков В. Д. Психолого-педагогическая готовность ребенка к школе. Москва : Владос, 2001. 256 с.
37. Никитин Б. П. Развивающие игры. Москва : Педагогика, 1981. 12 с.
38. Овчарова Р. В. Готовность ребенка к школьному обучению и адаптация к школе. Москва : Знание, 2001. 155 с.
39. Овчарова Р. В. Дети на школьном старте. Москва : Просвещение, 1996. 119 с.
40. Особенности психологического развития детей 6-7 летнего возраста/ под. ред. Эльконина Д. Б., Венгера А. Л. Москва : Просвещение, 1988. 38 с.
41. Павлютенков Е. М., Крыжко В. В. Оценка степени готовности детей к обучению в школе: метод. Рекомендации. Запорожье : ЗОИУУ, 1992. 39 с.

42. Подготовка детей к школе в детском саду/ под. ред. Сохина А. А., Парунтаевой Г. В. Москва : Просвещение, 1978. 36 с.

43. Покроева Л. Проблемы підготовки до навчання шестилітніх першокласників. *Початкова школа*. №1. 2000. С. 6–10.

44. Рогов Е. И. Определение психологической готовности детей к школьному обучению *Настольная книга практического психолога в образовании*. Москва : Владос, 1995. С. 37–58.

45. Руководство практического психолога. Готовность к школе: развивающие программы/ под ред. И. В. Дубровиной. Москва : Просвещение, 1995. 130 с.

46. Синягина Н., Чирковская Е. Школа задолго до 1 сентября, или когда интересно учиться. *Народное образование*. 1996. №4–5. С. 113–127.

47. Солдатов Д. В. Определение сформированности мотивационного компонента психологической готовности к школе. *Новые исследования в психологии*. 1993. №1. С. 41–47.

48. Стаденко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г. Методика діагностики готовності до навчання в школі дітей шестирічного віку: навч. метод. посібник. Кам'янець-Подільський : Абетка, 2001. 18 с.

49. Стаденко Н. М., Ілляшенко Т. Д., Обухівська А. Г. Формування розумових дій у процесі підготовки дитини до навчання в школію. *Початкова школа*. №9. 2002. С. 58–60.

50. Тужкина Н. И. Психологическая готовность к школе. Москва : Просвещение, 1997. 32 с.

51. Фисюкова Л. Б. От трех до семи: книга для пап, мам, дедушек и бабушек. Харьков : Фолио, 1996. 56 с.

52. Цукерман Г. А., Поливанова К. Н. Введение в школьную жизнь. Москва : Просвещение, 1994. 122 с.

53. Цылев В. Р. О связи диагностики психологической готовности детей к школе и содержания коррекционных занятий. *Психологическая наука и*

образование. 2000. №1. С.71–77.

54. Чейпи Дж. Готовность к школе: Как родители могут подготовить детей к успешному обучению в школе. Москва : Педагогика-Пресс, 1992. 128 с.

55. Чирцова Н. Забезпечити дитині психологічну готовність до школи. Початкова школа. №2, 2001. С. 8–10.

56. Чиркова Т. И. Психологическая служба в детском саду. Москва : Просвещение, 2000. 23 с.

57. Шванцара Й. Диагностика психического развития. Прага : Авиценум, 1978. 388 с.

58. Эльконин Д. Б. Некоторые вопросы диагностики психического развития детей. Москва : Просвещение, 1995. 68 с.

59. Энциклопедия для родителей первоклассника/ под. ред. Е. А. Белый, К. Ю. Белая. Москва : АСТ, 2000. 488 с.

60. Юдина Е. Г. Психолого-педагогическая диагностика в системе дошкольного образования: проблемы и перспективы. *Психологическая наука и образование*. 2000. №4. С.95–103.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика «Бесіда про школу».

Питання бесіди	Варіанти відповідей	Бали
1. Чи хочеш ти йти до школи?	А – хочу; Б – так собі, не знаю; В – не хочу.	2 1 0
2. Чому ти хочеш іти до школи?	А – інтерес до навчання; хочу навчитись читати, писати, стати грамотним, багато знати; Б – інтерес до зовнішніх атрибутів: нова форма, книги, портфель; В – неучбовий інтерес: в садку набридло, в школі не сплять, там весело, всі діти йдуть до школи.	2 1 0
3. Чи готуєшся ти до школи? Як?	А – читаю, пишу, рахую, з мамою вчили букви; Б – придбали форму, шкільну необхідність; В – заняття, які не відносяться до школи.	2 1 0
4. Чи був ти в школі? Тобі подобається там? Що подобається?	А – уроки, шкільні заняття, які не такі як в дитячому садку; Б – позаучбові заняття та інші, не пов'язані з навчанням: перерви, зовнішній вид школи, оформлення класу; В – уроки художньо-естетичного циклу.	2 1 0
5. Якщо б тобі не треба було б ходити до школи і в дитячій садок, чим би ти займався вдома, як би проводив свій день?	А – заняття учбового типу: писав би букви, читав; Б – дошкільні заняття – малював, конструював; В – заняття, які не мають відношення до школи: ігри, допомога по господарству, догляд за тваринами.	2 1 0

Інтерпретація результату

Рівні сформованості внутрішньої позиції	Характеристика	Результат (бали)
Достатній	Шкільно-учбова орієнтація дитини і позитивне відношення до школи (внутрішня позиція школяра достатньо сформована)	10-9
Початковий	Інтерес дитини тільки до зовнішньої атрибутики шкільного життя (початкова стадія сформованості внутрішньої позиції школяра)	8-5
Низький	Дитина не проявляє інтересу до школи (внутрішня позиція школяра не сформована)	4-0

Додаток Б

Профіль соціального розвитку дитини

Шановні дорослі!

Оцініть, будь ласка, рівень розвитку соціальних якостей дитини з метою відслідковування успішного їхнього розвитку за наступною схемою:

- +2 – яскраво виражена позитивна риса;
- +1 – часто проявляється як позитивна риса;
- 0 – не проявляє себе активно ні з позитивної, ні з негативної сторони;
- 1 – інколи проявляє себе негативно;
- 2 – яскраво виражена негативна риса.

Прізвище, ім'я, вік дитини _____

Твердження	2	1		1	2	Твердження
Легко вступає в контакт з дорослими.						Уникає контакту з дорослими.
Відгукується на доручення дорослих.						Не реагує на доручення дорослих.

З радістю діє разом з дорослими.						Не любить діяти під керівництвом дорослих.
Успішно діє під керівництвом дорослого.						Не вміє діяти під керівництвом дорослих.
Легко приймає допомогу дорослого.						Не приймає допомогу дорослого
Часто взаємодіє з однолітками.						Уникає взаємодії з однолітками.
Легко встановлює дружні відносини з однолітками.						Важко встановлює дружні відносини з однолітками.
Успішно діє в колективній грі.						Не приймає участі в колективній грі.
Проявляє якості лідера.						Любить підчинятися.
Добре себе почуває в великій групі дітей.						Не любить великі групи дітей.
Спокійно спостерігає за діями інших дітей.						Перешкоджає діям інших дітей.
Уміє зайняти інших дітей.						Не вміє зайняти інших дітей.
Приймає успішну участь в іграх і справах інших.						Не приймає участь в іграх, які пропонують.
Успішно вирішує конфлікти з однолітками.						Не вміє вирішувати конфлікти з однолітками.
Добре діє самостійно.						Не вміє діяти самостійно.
Може сам себе зайняти.						Не може сам себе зайняти.
Вміє утримувати себе, контролювати свою поведінку.						Не вміє утримувати себе, контролювати свою поведінку.
Може жертвувати своїми інтересами задля інших.						Орієнтована тільки на свої інтереси.
Не шкодить рослинам, тваринам, книжкам, іграшкам.						Часто шкодить тваринам, рослинам, книгам, іграшкам.
Добре знає і виконує розпорядок дня в дитячому садку (або вдома).						Не знає і не виконує розпорядок дня в дитячому садку (вдома).
Признає правила, встановлені в групі.						Не признає правила, встановлені в групі.